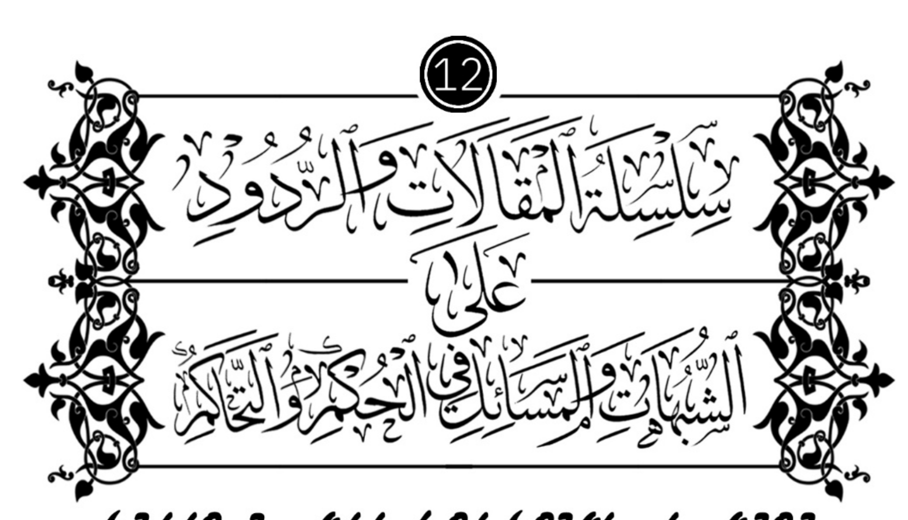

12
سلسلة المقالات والردود
على
الشبهات والمسائل في الحكم والتحاكم
صماد الأثري
مركز الفرسان

ޙުކުމާއި އަދި ތަޙާކުމާ ބެހޭ ޝުބުހާތްތަކާއި މައްސަލަތަކަށް
ރައްދުދީ ލިޔެފައިވާ ލިޔުންތަކުގެ ސިލްސިލާ

الله [illegible]

[illegible]

[illegible]

صمّاد الأثري

[illegible]

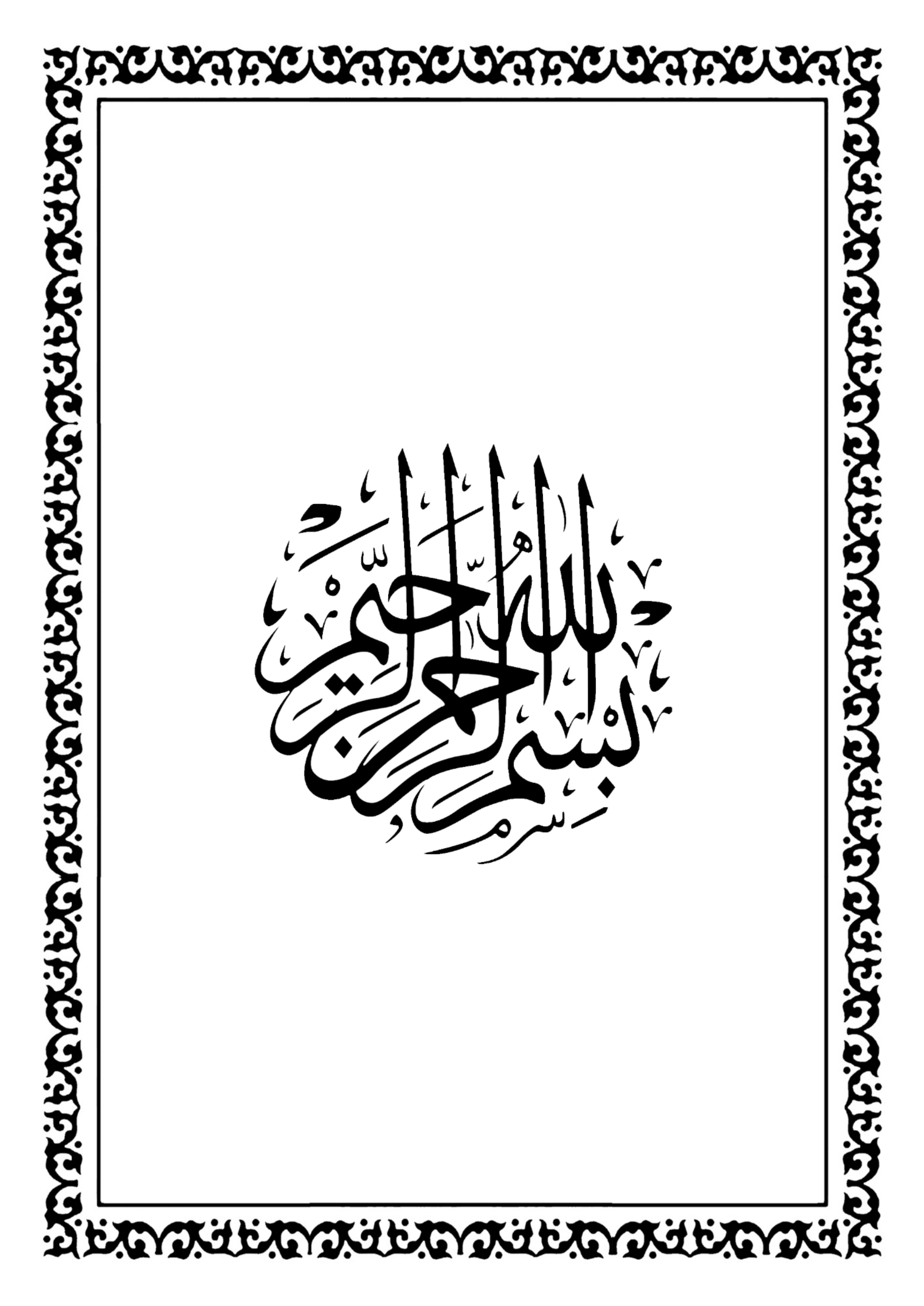
[illegible] مركز الفرسان

މިފޮތަށް ޙަވާލާދީ

މިފޮތުން އެއްވެސް އެއްޗެއް ހެޔޮގޮތުގައި
ނަޤްލުކޮށް ބަދަލުކޮށް ފެތުރުންވަނީ
އެންމެހާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް
ހުޅުވައިލެވިގެންނެވެ.

އެހެނަސް އެއި މިފޮތުގައިވާ އެއްވެސް
އެއްޗަކަށް އެއްވެސް ބަދަލުވުމެއް ތަފާތެއް
ގެނައުމެއް ނެތިވެއެވެ.

2025މ – 1446ހ

بسم الله الرحمن الرحيم

ފެށުން

މިއީ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ހިލާފަށް ބުނުއްވުމުގެ މައްސަލާއާއި، އާއްމުކޮށް ޝަރުޢުކުރުން ޤާނޫނުން ހަމަ އުސޫލުތަކުން މިޔަސްލަތަކާއި ހަމަކުރާ ގެސްވިއް ބަޔާންކުރުމުގެ މައްސަލަ ސަލަފުންނާއި އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކުގެ އަލިން ދިރާސާކޮށް ދޭން ބުނެވުނު ސިލްސިލާ އަދި ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ކަސްރަތުގެ މައްސަލަ އިސްތިހާރު ބައިގެ ކަރުދާސް ނުލާބާވަތް ޝާމިލު ބަޔާނުގެ މައްސަލަ އެކުލަވާލެވުނު ނުލާބާ ތަރުޖަމާކުރެވުނު.

ހަމަލުން ސުންނާ ވަލީޖަމާޢަތުގެ ޢަޤީދާ މަތިކައި މުއުމިނުންގެ ފިއްޔާ ބާބުތަކުން، އަލިއްލާ ރަސޫލުއްލާހި ބަސްލާޙުއްލާހު ދަޢުވަތުގެ ނަބާދީނުއްނާ އިލްމުގެ އަސާރު ޤަބުރު ވިހުމުގެ ކަބުރު ސަލާމަތްތް، ބަޔާންތަކުގެ މަތިކައި އިލްމުން ހަލާލު ހަޤީޤަތް ހަރުމަލުގެ އިބާރު އާޔާތް އަދި ހަދީޘްތައް ނުލާބާލާށެވެ. ބަޔާންތަކާއި ސުންނަތުގެ އަދި ސުންނަތުގެ ބަޔާނަށް މިޔަސީ ބިރުއްޤުދި އެއްކޮށްދެވުނުއެވެ. އަދި އެއްސެރިފަވެ ބިރުއްޤުދި ސަޅިސްދިވަސީ އެބަރަސްނުލާބާ ބާރުކޮށެވެ. އަދި އެއްސެރިފަވެ ބިރުއްޤުދި ސަޅިސްދިވަސީ އެބަރަސްނުލާބާދިހުން އިސްލާމްކުރު ދުލާބަހުރިތު ހުރިއްސާ ރަސޫލާ ބުރުދުއްސަވިލަ ބާރަށްގެ ބާރުކޮށެވެ.

ހަމަލުން މިގޭ ކުރިން މިބާބުގެ އާލާ ދިރާސާން އަދި އާލާ މައްސަލަތަކާކުރު ބައްޗަ ދިރާސާތައް ސިލްސިލާއާއިގެ ގޮތުގައި، އަދި ތޮތެވެސް ނުލާބަހިސާބަށެވެ. ބާރިދުން އެއްލާބާވާ ބަހައި ހާދަސް ހިސް ނިޔަތް ދަރިގެން

އުޅޭ މީހަކަށް އާދައި ޝިފާ ލިބުނިވި ވަރަށް އިތުރުވެރިންގެ ބަސްތުރުތަކާއި
ހިތަށް -إن شاء الله- ވާނެއެވެ. الله އުމުރާ މަގުފަހިކޮށްދެއްވާން މިންވަރު
ކުރެއްވި މީހަކަށް ދެން ހެދުނު އިތުރު ޙިކުމަތް ބުރަބެހެއް ނުލެވޭ. ފަހު
އުއްމަތުގެ އެންމެ މާތް، އެންމެ ބުރައްޗަތް ވަރުގަދަ ބަލާޔެންގާއި ސަލާމަތުންގެ
ދުވަސްވަރުގައި އެބަހާރުންނާ ދިމާވެ، މުސާރަދާރާނެއްވެސް ގޮސްނުދާ
ހަވާރިޖުންނާއި އެދުރުން ބިދުޢަވެރިންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ފަހު އަހަރުމެން
ކަހަލަ އެބަހާރުންނަށްވުރެ މާ ސަލާމަތް ނިކަމެތި ބަރަކާ ހާލަތްތަ
މަސައްކަތެއް، އެބަހާރުންގެ ބަސްތުރުތަކުގެ ފުރަތަމަދުވަސް
މަގުފުރަތަމަ ދުވަސް މީހުން ދަސްކުރާ އިތުރު އަޚިލާޤުވެސް
ޢަބަދުވެސް ގެނެސް ވެއްޖެއެވެ. الله ގެ ރަޙްމަތުން ހިދާޔަތާއި ތަޢުފީޤުން
އެދެމެވެ.

ޚާރިޖިއްޔަތުގެ މައްސަލަ މިއީ މިޒާޖުގެ ނިސްބަތަކާ ޢާގޭ މައްސަލައެއް ނޫނެ ޙުކުމުގައިވާ ނިސްބަތުގެ ބޭނުންކުރުމުގެ ދޮގު މައިގަނޑު މައްސަލައެވެ.

✱ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(قالوا: إن عثمان وعليا ومن والاهما قد حكموا بغير ما أنزل الله ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾ فكفروا المسلمين بهذا وبغيره) [1]

މާނައީ: "އެމީހުން (އެބަހީ: ޚަވާރިޖުންގެ ޖަމާޢަތުގައި ހުރިހާ ޚަވާރިޖުން) ބުނެއެވެ: ޢުޘްމާނު އާއި ޢަލީ އާއި އެދެބޭކަލުންނާ އެއްބައިވި ބަޔަކު ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ މީހުންނީ ކާފިރުންނެވެ." **ދެން މީހުން ބުނެގެންނާއި އަދި އެހެން ކަންކަމުން އެމީހުން މުސްލިމުން ކާފިރުކުރިއެވެ."** މިއެވެ.

މިޒަމާނުގައިވެސް އެޚަވާރިޖުންގެ ބަޔަކު ބުނީ: ﷲ ތަޢާލާގެ ދީނާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ މީހުން މުޖުތަމަޢު ކާފިރުވެފައިވާކަމުގައެވެ. ދެން އެވެރިންގެ މަދްރަސާގެ ސިފަ ގެނެސް ކުރީގެ އެންމެ ޚަވާރިޖުންގެ މަދްރަސާކަން އެނގެންހުރީ؛ ޙުކުމުގެ މައްސަލަ ހަމައެކަނި ވެރިންނަށް ހަނިކުރެވިއެވެ. އެހެނީ ޙަޟްރަތްޢަލީ ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރެއްވުމަކީ އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ހެދިގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.

[1] مجموع الفتاوى: 208/13

✱ **ބައްޔަ ބަރަޔާ:** ﷲ އަށް އުޚްދި ފާފަހައްޓާލެއްގެ މިހާކަ އެވަސް ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ހުކުމް ކުރުމަކީ ކުފުރުވެރިއެކެވެ. ދީނުގެ އެއްވެސް ޝަރުޢީއެއް ތަޣްޔީރުކޮށް ނުވަތަ، ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ކަމެއްގެ ހުކުމަކީ ހުކުމްކުރާ ހާލަތު ކާފަރުކުރާ މީހާއަށް ޤާނޫނުވެސް އިސްލާމީހާކިމުކުރުން (ހުއްދަކުރާ ހަރާމުކުރާކަމުގައި) ނުވި ބޭނުމި ފާފައެއް ހަލާލުކުރަން މިހާވަން ކާފަރުކުރުމެވެ. މިއީ ސިފަ ހުއްދަފުރަސަތުދޭ ހުކުމް ހަވާތަޤްރީބުގެ މަޤްސަދެވެ. އެހެނީ އުޅުއްވާ ފާފައިގެ ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ކުރިމަފަދަ ހުކުމެކެވެ. އެފަދައިން ބިދުޢަތްތަކެވެސް ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ކުރިމަފަދަ ހުކުމެކެވެ. އައްޝައިޚްގެ އަލްއިމާމުގެ ބުނުއްވުމަކީ، އަދި އިބްނު ބަޔާނުގެ އަލްމިސްކީނު ފޮތުގައި އެފަދައިން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެހެންކަމުން ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރާ މީހާ ޤުރުއާނާ ހަމަޖެހިގެން ވީ ހާލަތު ބަލާފައި ހުކުމްކުރުމާ ދަލީލުގެ ބިދުޢަތްތަކާ ޝަރީޢަތާ ފުށުއަރާ ހުކުމްތަކުގެ ޝަރުޢީ ގޮތް ފާހަގަކޮށްލަމުއެވެ.

އަހަރުމެންނާ ދެބަސްވެ ހިތާމަވާ މިންވަރީ ދެބާވަތަކަށްވެ:

މިއަންނަ ޚާރިޖީއިން ހިފައި، ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ކާފަރުކުރި މިންވަރެވެ.

މިމިންވަރަ ޚަވާރިޖުން އަދި އެއީ އެހެން މަޛްހަބެވެ.

އަނެއްބާވަތަކީ މިންވަރު: ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ކާފަރުނުކުރާ އެކަކު އެއިން

ވަކި ކަމެއް ނަގައިގެން ކާފަރު ކުރެވުނީ، ދީން އެކަން ހަމަޖެއްސުންވެގެން

އުޞޫލާ، މުޅިން ބައިވެރިބައި ކުރި މިންވަރެވެ. ކާނު ގޮތަކީ

ކަނޑައެޅިފަހަށް، އެކަނާ އެނެކި ބަޔަކުން ތާޢީދުކުރާ ކަމަށް މިއެވެ. އެއީ

ބޭރީ ފަރުމާކުރުން ކާފަރުކުރާ ހުވާރިޖުންނަކީ ވެއެވެ. އެހާ ޙަރުނަސް

ނުރުހުންސަވެއްވެ. މިހާ ބުޢުޛުރުން ދަނާ މަޤުރަބުން ކާފަރުކުރާ ކަމަ

އެހެވެސް އެހާ ދަނާ ގަބޫލުކުރުއްވެން ކާފަރުކުރެވޭނަމަ ހަމަ ދުރުބަމަ

ބާރަވެ މިންނާ މިއްމިންވެސް ގަބޫލުވޭ.

ކާނީ އަކަސް މިކަމަކީ ވާރަތައްކާން ޤަބޫލު ސަލަފުންގެ މަޛްހަބަން

ނިސްބަތް އަޤީދާގަޔަކީ ހިތާކަމަން ނިސްބަތާ މިންވެސް، ސަލަފުން

އިޖުމާޢުވެގެންނާ މިމައްސަލާގައި ދެބަސްވުމަށްވެ. އެގޮތުން ދެބަސްވެ

ބެހި، އެއްބަސްވާ ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރި ޢިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތަކަށް

ނުބައި މާނައެއްގައި ނަގާ، ހުއްޖަތުގެ ދަލީލުގެ މައްޗަށް އެބަސްފުޅުތަކަށް

މާނަކުރު ދުއްޔާން އަޅުނީވެ. އެހެއްބަސްވާ އިސްވެހުރި ބަސްފުޅު ބަޔާން

ނުބައި މާނައެއް ވިސްނުމުން ހުއްޖަތުގެ ޙައްޤާ އެއްބަސްވާކަން ބަން

އެޅުމުގެ ނަނަން ދޭޤާތުވެ.

ކުފުރަށްވުރެ ދަރަޖައިވާ އެހެން ފާފަތަކާ އެއްވަރަށް، ބާއްވުމަކީ ވާނުންހުރި
ޝިރުކު ކުރާ މީހުންގެ އެކަން ހުއްޓުވުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާ މުސްލިމު
ދީނުން ބޭރުވެ ކާފިރު ނުވާނެކަމަށް ހުރިހާ ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން
އިޖްމާޢުވެފައިވާކަން މިސާލަކަށް ބުނިންނަވާފައެވެ، ހަމަ ބަޔާންކުރައްވައި ވާޖިބުކުރާ
ގޮތަށް މިނަމާދަށް ވާޖިބުވެއެވެ.

މިބަޙްޘުގައި މިމައްސަލާގައިވާ ދެބަސްވުން ބަހައިވަނީ ހަތަރު (4)
ބަޔަކަށެވެ. ފުރަތަމަ ދެބައި އަހަރެން ފަހާއިވަނީ ސީދާ ޚަވާރިޖުންގެ
ބަސްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. ޚަވާރިޖުން ކިޔާނީ ކާފިރުކުރާތީއެވެ.
ފަހު ދެބައި އަހަރެން ހިމަނައިވާނީ އަހުލުސުންނަތުގެ ބަސްތަކުގައެވެ.
އެއީ ގޯސްހިތު ބަހައްޓާދުގައި ކިޔަސްވެ ބަދަލު ބުނެދެއްވުމެވެ. އަހަރެން
ދޭކާ ގޮތުގައި ފަހު ދެބަސް ބަޔާންކުރަން އޭގެ ތަފްޞީލުގެ އަހަރުމެން
އިބްތިދާކުރަމުންނެވެ. އަދި މަރްޖިޢު ބަސްބުނާ މިހާރު
ބުނެދެވިދާނެއެވެ.

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފުރަހާ، އުޞޫލާއި ޝަރުޢީދަލީލުތަކުގެ މަބްދައުތަކުގެ
ގޮތުގައިވިޔަސް އިސްލާހުކުރުވާ ބާރެއް އަހަރެން ނުގަންނަވަމެވެ. އެއީ
އެބާރާ ސާފުވެގެންވާނީއެވެ.

އެއާއެކު އަލްޙާފިޡުއާއެދު **އިބްނު ކަޘީރުއާއި ޝައިޚުލް އިސްލާމް**
ގެންނަވާފައިވާ އިޖްމާއުގެ ޙަޤީޤަތް އަހަރެން ބަޔާންކުރާނަމެވެ.[2] އަދި
ޙާޞިލަން ބުނެވުނުން ފުރިހަމައި އެހެން ކުޑުކުރާ ކަންކަން ތަފާތުންގެ ހުރި
ވާހަކަ ދެއްކުން ނެތީއެވެ.

އަދި އެއާއެކު ޚިލާފުވާ މީހުން ގެންނަ ޝުބުހަތަކީކަން ދެ ޝުބުހަތްތަކެއްވެސް
ރައްދުދިނީމެވެ. ފުރަތަމަ ޝުބުހަ ގުޅިފައިވަނީ اللّٰه ބާވައިލެއްވި ގޮތާ
ޚިލާފަށް ބުރުހާނުކުރުމީ ތައުޙީދު މިން ވައްޓަރު ގެއްލުވާލާ ނަފީކުރާ
ކަމެއްކަމަށް ބުނާ ބުނުމެވެ. ދެވަނައީ އާއްމުކޮށް ޝަރުޢީދަލީލުން ގޫނުން
ހުދުމާ ބަހުގެއިން އިލްމުވެރިން ގެނެސްފައިވާ އިޖްމާއުއާމެދުވާ ޝުބުހަތެވެ.

---

[2] ޙާޝިޔާގެ މައްސަލާގެ ޙަޤީޤަތް ބަޔާންކުރުން، އޭގެ ބާރަތާއި ތަފްޞީލު ހާމަކަން މި
ސިލްސިލާގެ 2 ވަނަ ބައިގައި ނެރުއްވާފައިވާނެއެވެ. އެއަށް ރުޖޫޢުވުން ހުށަހަޅަމެވެ.

އަހަރެމެންގެ މިވާހަކަތައް އެންނަނިވި ނުކުތާތަކުގައި ކުރުކޮށްލާނަމެވެ:

* ފުރަތަމަކީ: الله ތަޢާލާގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾[المائدة: 44] ގެ އާޔަތުގައިވާ ކުފުރުގެ މަޤްޞަދަކީ ކުޑަ ކުފުރެވެ.

އެއީ އިބްނު ޢައްބާސް އާއި ޠާވޫސް އާއި މުޖާހިދު އާއި އަބޫމިޖްލަޒު އާއި ސަލަފުންގެ ޖަމާޢަތެއް ދެކެލެއްވި ގޮތެވެ. އަދި ޠަބަރީގެ ކުރާއިރު އެބަޔަކުންނާ އެކަމުގައި ހިޔާލުވި ބަހަކަށް ނިމިވެ. އެވަގުތަ އަންނަނިވިއުޅެވެ.

* ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ) މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާގައި އެއާއިބެހޭ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެއްވެ:

(أي هو المستحل للحكم بغير ما أنزل الله)[3]

މާނައީ: "އެއީ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ހިލާފަށް ހުކުމްކުރުން ހަލާލުކުރާ މީހާއެވެ."

ހަމައެފަދައިން ޝައިޚުލް އިސްލާމް، އެއާއެއްގޮތަށް އިމާމް އަބްދުލްވަހާ ސުވާލުކުރެވުމުން އާމާލެއަރުން ވިދާޅުވިއަހަރު ގެންނެވިއެވެ:

[3] مجموع الفتاوى: 268/3

(كفر لا ينقل عن الملة مثل الإيمان بعضه دون بعض؛ فكذلك الكفر حتى يجيء من ذلك أمر لا يختلف فيه)[4]

މާނައީ: "އެއީ މިއްލަތުން ބޭރު ނުވާ ކުފުރެވެ. އެއީ އީމާންކަންވެސް އޭގެ އެއްބައި އަނެއްބަޔާނުލާ ދަނޑިގައިވާގޮތަށެވެ. ކުފުރުވެސްވަނީ އެހެންނެވެ. އެކަމުގައި ޚިލާފުވެވުން ނުވާކަމެއް އެކުފުރުން ގެނެސްފިއްޔާމުން ދާންދެނެވެ."

✱ އިބްނު ޢަބްދުލް ބައްރު (463ހ) ޖޯރު ޤާޟީކަމުގެ ވާހަކަ ދައްކަވަމުން ދެންނެވިއެވެ:

(وَأَجْمَعَ الْعُلَمَاءُ عَلَى أَنَّ الْجَوْرَ فِي الْحُكْمِ مِنَ الْكَبَائِرِ لِمَنْ تَعَمَّدَ ذَلِكَ عَالِمًا بِهِ رُوِيَتْ فِي ذَلِكَ آثَارٌ شَدِيدَةٌ عَنِ السَّلَفِ وَقَالَ اللَّهُ عز وجل وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ وَالظَّالِمُونَ والفاسقون نَزَلَتْ فِي أَهْلِ الْكِتَابِ قَالَ حُذَيْفَةُ وَابْنُ عَبَّاسٍ وَهِيَ عَامَّةٌ فِينَا قَالُوا لَيْسَ بِكُفْرٍ يَنْقُلُ عَنِ الْمِلَّةِ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْأُمَّةِ حَتَّى يَكْفُرَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ رُوِيَ هَذَا الْمَعْنَى عَنْ جَمَاعَةٍ مِنَ الْعُلَمَاءِ بِتَأْوِيلِ الْقُرْآنِ مِنْهُمُ ابْنُ عَبَّاسٍ وَطَاوُسٌ وَعَطَاءٌ...)[5]

---

[4] مجموع الفتاوى: 254/7

[5] التمهيد لابن عبد البر: 74/5 -75

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ހިތްތެރިވެ، ބުއްދިވެރިވުމަށްޓަކައި (الله ތަޢާލާއާއި ރަސޫލާ އަށް އީމާންވެ، އެކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދީ، ބޮޑާ ގަދަރުކުރުމަށް ޓަކައެވެ.

އެއީ އަސްލުގައި ދީނުގެ ކަންތައްތަކަށް ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ.

އެކަމުގައި ސަހާބުންގެ އަމަލުން ފެނިގެން ދިޔަގޮތަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި

الله އަށްޓަކައިވެސް: الله ތަޢާލާއާއި ބޮޑު ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު

ރަސޫލާއާމެދު، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތާމެދު.

މުސްލިމުން ތަޢާލާއާއި ނަބިއްޔާ އަދި ދީނަށް ދެވޭ ޤަދަރު. ބޮޑު ކުރައްވާ

ދީން ބަލަހައްޓާ ކަމަށް ތަޢާރަފްވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ

ޢަމަލުތަކުން ދީނަށް ބޭނުންވެއެވެ.

އެކަލޭގެ ތަޢާރަފްވެއެވެ: "މުސްލިމުންގެ ނަބީ (އެބަހީ: ރަސޫލާ ދެއްވާފައިވާ

ޤުރުއާނާއި ހަދީޘް (ސުންނަތާއި) ތަޢާރަފްކުރެއްވި ކަންކަމަށް ތަބާވުމަކީ އެއީ

މުސްލިމުން ބޮޑު ކަމެއްކަމުގައި ނިންމެވިއެވެ. އެއީ ހަމަ الله އާއި

އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ތަބާވުމެވެ، އެކަލާނގެ ނަބީ ކަލޭގެފާނަށް ތަބާވުން އަދި

ދެފުށް ތަޢާރަފް ކުރުމަށް ދަންނަވަމެވެ.

ދަރުމަ މާނަކުރެއްވުމާއި ނިޔާކުރެއްވުމާއި ޢަމަލުތަކާއި އެހެން މީހުން

ރައްކާކުރުމެވެ. އެހެން ބޮޑުވުމަކީ ދީން ހަމަހަމަކަމާ، ޖަވާބުގައި، ހަމަ

ހިތްވަނީއެވެ." މިއެވެ.

އެކަމަކު މިއީ الله ތަޢާލާގެ ގޮތް ހިފާގެން ބުނެދެއްވާފައި ބޮޑު

ފާހަގަކޮށް ބޮޑުކަމާ ތަޢާރަފްކުރާ މީހުންގެ ކަމެއް. މުސްލިމުންގެ

ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތަކާދު ވިސްނާ ފުރިހަމަ މިހަކަން، މިއިޚްތިލާފާ ޙަވާލާ އެއްކޮށް ނުފެންނާނެތެވެ. ހިދާޔަތް، ތަފްސީރު އިލްމުވެރިންގެ ޢަވާމުގެ ބަސްތިރިކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ: **ޚަވާރިޖުން ގެންދި އުކުޅުގައި ޚިލާފުނުވާކަމަށެވެ.**

* މިމައްސަލާގައި ވިސްނުމުގެ ބަސްތަކާ ފުރުޤާނުދަރުވާގައި އިބްނުލް ޤައްޔިމް (751 ހ) ވިދާޅުވެއެވެ:

(وَالصَّحِيحُ أَنَّ الْحُكْمَ بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ يَتَنَاوَلُ الْكُفْرَيْنِ، الْأَصْغَرَ وَالْأَكْبَرَ بِحَسَبِ حَالِ الْحَاكِمِ)[6]

މާނައީ: "ޞައްޙަ ބަހީ: ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރުން ދެވައްތަރުގެ ކުފުރު: ކުޑަ ކުފުރާއި ބޮޑު ކުފުރުވެސް ޝާމިލުވާނެތެވެ. އެއީ ހުކުމްކުރާ މީހާގެ ހާލަތަށް ބަލާފައިއެވެ." މިއެވެ.

މިމައްސަލާގައި އަދި އެހެނިހެން ބޮޑެތި ފިޤުހީމައްސަލަތަކުގައިވެސް އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ މަޛްހަބަކީ މިއެވެ. ކުޑަ ކުފުރުގައި އިސްތިރާރުކުރުން ޝަރުޢީކުރުމަކީ ސުންނަތް ޢަވާމުގެ މަންހަޖިއްޔާ ގޮތެވެ.

މިއިން އެކިވިދިޔަގޮތަކަށް މިމައްސަލައިގައި އަހުލުސުންނާ ސަލަފުންގެ ބަސްފުޅުތައް ތަފާތުވެފައި ހުރި އިރު ބަހަކުން ކަމެވެ. އެގޮތް އިޖްތިހާދުކުރެވެނީ ހުކުމްކުރާ މީހާގެ ހާލަތުން ބަލާފައެވެ.

[6] مدارج السالكين: 1/519–520

✱ އިބްނުލް ޤައްޔިމް (751ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

﴿وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾[المائدة: 44]. قال ابن عبَّاسٍ: ليس بكفرٍ ينقل عن الملَّة، بل إذا فعَلَه فهو به كفرٌ؛ وليس كمن كفَر بالله واليوم الآخر. وكذلك قال طاوسٌ. وقال عطاءٌ: هو كفرٌ دون كفرٍ، وظلمٌ دون ظلمٍ، وفسقٌ دون فسقٍ. ومنهم من تأوَّلَ الآية على ترك الحكم بما أنزل الله جاحدًا له، وهو قول عكرمة. وهو تأويلٌ مرجوحٌ، فإنَّ نفسَ جحوده كفرٌ، سواءٌ حكَم أو لم يحكُم. ومنهم من تأوَّلَها على ترك الحكم بجميع ما أنزل الله. قال: ويدخل في ذلك الحكمُ بالتَّوحيد والإسلام. وهذا تأويل عبد العزيز الكِنانيِّ. وهو أيضًا بعيدٌ، إذ الوعيد على نفي الحكم بالمنزَّل، وهو يتناول تعطيلَ الحكم بجميعه وببعضه. ومنهم من تأوَّلَها على الحكم بمخالفة النّصِّ تعمُّدًا من غير جهلٍ به ولا خطأٍ في التّأويل. حكاه البغويُّ عن العلماء عمومًا. ومنهم من تأوَّلَها على أهل الكتاب. وهو قول قتادة والضّحاك وغيرهما. وهو بعيدٌ خلافُ ظاهر اللَّفظ، فلا يصار إليه. ومنهم من جعله كفرًا ينقُل عن الملَّة. وَالصَّحِيحُ أَنَّ الْحُكْمَ بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ يَتَنَاوَلُ الْكُفْرَيْنِ، الْأَصْغَرَ وَالْأَكْبَرَ بِحَسَبِ حَالِ الْحَاكِمِ)[7]

---

[7] مدارج السالكين: 1/519-520

މާނައީ: "﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾[المائدة: 44]

1- އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވިއެވެ: "އެއީ މިއްލަތުން ބޭރުވާ ކުފުރެއް ނޫނެވެ. ކިއްޔަ، އޭނާ އެފަދައިން ކަންތައްކުރީނަމަވެސް އެއީ އެކަމަކުވެސް ކުފުރެއްކަމެވެ. الله އާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް ކާފިރުވާ މީހާ ފަދައިންނެއް ނޫނެވެ." އެފަދައިން ޠާވޫސް ވިދާޅުވިއެވެ. ޢަޠާއު ވިދާޅުވިއެވެ: "ކުފްރު ދޫނަ ކުފްރެވެ. ޒުލްމު ދޫނަ ޒުލްމެވެ. (ކުޑަ އަނިޔާއެވެ.) ފިސްޤު ދޫނަ ފިސްޤެވެ. (ދީނުން ބޭރު ނުވާ ކުޑަ ފިސްޤެވެ.)"

2- އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އޭގެ މުޢާމަލާތު އިންކާރުކޮށް ދޮގުކޮށްލައިގެން الله ގެ ޙުކުމް ދޫކޮށްލުމަކީ މާނަކުރި ކުފުރުވުމެވެ. މިއީ ބިލްކުލްގެ ތަޢުލީމެވެ. މިއީ ޖަމާޢަތުގެ މާނަކުރުމެވެ. އަދި އިންކާރުކޮށް ދޫކޮށްލުމަކީ ކުފުރު ބުރުގާއިޒަކަށް ނުކުރިކަމަށްވެއެވެ.

3- އެމީހުންގެ ތެރޭގައި: އެއީ الله ބާވައިލެއްވި ޙުކުމާ ޚިލާފަށް ބުރުގާނުލާ ދީނުގެ ޙުކުމްތަކުގެ މުޅިއެއް ދޫކޮށްލުމެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ބުރުގާނުލާ އިސްލާމްކުރުމުގެ ބުރުގާނުލުމުގެ ވަރުއެވެ. މިއީ ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު އަލްކިނާނީގެ ތަޢުލީމެވެ. މިކަން ދެބަސްވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ބާވައިލެއްވި ހުކުމް ތަޢުލީމުގެ ބުރުގާ ކުރުމެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ހުކުމާ ބުރުގާބައި ގޮތުގެ ބައިގެ ބުރުގާބައި ގޮތުގެ ވަރުއެވެ.

4- އެމީހުންގެ ތެރޭގައި މިއީ ޖާހިލުވުމެއް ނެތި، އަދި ތަޢުލީމުކުރުމުގައި ކުރެއްވުމުގެކުރިން ވަޤްތުގައި ހައްޖާ ޒިޔާރަތްކުރުން ބުނުއްވުންތަކުގައި މާނަކުރި މީހުންވެއެވެ. މިއީ އަހްލުބައިތު ޢާއްމުކުރަން އިލްމުވެރިންގެ އަދިރިން ގެންނެވި ބަޔެކެވެ.

5- އެމީހުންގެ ތެރޭގައި: އަހްލުލްބައިތުންނަން އެކަން މާނަކުރި މީހުންވެއެވެ. މިއީ ޤަވާޢިދާ އާއި އައްސަލާމަތާ އެކަން ބާވަތުންގެ ބަޔެވެ. މިވެސް ދުރުވެގެންނެވެ. އަދި ތަޢްލީމުގެ ބާރުނުވާ ޒިޔާރަތެވެ. އެކަން އިންސާނުން ނުދެވެއެވެ.

6- އެމީހުންގެ ތެރޭގައި: އެއީ މިއުއްމަތުން ބޭރުވާ ކުރުމެއްކަމުގައި ދެކި މީހުންވެއެވެ.

ބައެއް ބަހަކީ: ﷲ ތަޢާލާގެ ޒާތާ ހިލާފަށް ބުނުއްވުން ދުޢާތަކުގެ ކުރުނު: ކުރަ ބޮޑު ކުރުއްވާ ޝަހީދުކޮށްލެވުން. އެއީ ބުނުއްވާ މީގެ ބާރަތަން ބަޔާނަށެވެ." މިއެވެ.

ތިބާއަށް ފެންނާނެ ފަދައިން އިސްލާމީދީނަ ބަސްތަކަށް، ކުރިން ގެނައި އިޖްމާއު ނަގާ ނުކުރެއެވެ. އެއީ ކުރަ ކުރުކުރުމަކީވާ ބުނުން ނަމަ ނުކުރެއެވެ. އަދި ބުނުއްވާފަދަ މިހާރު ބާވަތުގެ ކަންތަކަން އެކަން ބޮޑު ކުރުމަށްވުން ވެދާނެއެވެ. އެއީ އެހެންމީހުން ބޮޑު ފާފަޔަކަށް ގޮތުގައެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ބަސްފުޅުވެސް މިންނަށް:

(والإنسان متى حلل الحرام -المجمع عليه- أو حرم الحلال -المجمع عليه- أو بدل الشرع -المجمع عليه- كان كافرا مرتدا باتفاق الفقهاء. وفي مثل هذا نزل قوله على أحد القولين: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾ أي هو المستحل للحكم بغير ما أنزل الله)[8]

މާނައީ: "އަދި އިންސާނާ، އެކަމަކަށް އިޖުމާޢުވެފައިވާ ޙަރާމް ޙަލާލް ކުރުމާއި، ނުވަތަ އެކަމަކަށް އިޖުމާޢުވެފައިވާ ޙަލާލް ޙަރާމްކުރުމާއި، ނުވަތަ އެކަމަކަށް އިޖުމާޢުވެފައިވާ ޝަރުޢު ބަދަލުކުރުމާއި؛ އެކަމާހުރި ފުޤަހާއުގެ އިއްތިފާޤުން މުރުތައްދުވެގެންވާ ކާފިރަކަށެވެ. ދެޤައުލުން އެއް ޤައުލަކީ މިފަދަ ކަމެއްގައި، މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ މިސާލުގެ ކަންކަމުގައިއެވެ: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾[المائدة: 44] މާނައީ: الله ބާވައިލެއްވި ގޮތް ހިނގާވަން ހުކުމްކުރުން ހަލާލުކުރާ މީހުން މިއެވެ." މިއެވެ.

އަދި ހުކުމްގެ ބަސްފުޅުގައި އޮތީ ދީނުގެ އުސޫލުތަކާ އެއް ގޮތަށެވެ. އެއީ އާއްމު މުރުތައްދު އިސްތިޙުލާލުގެ އެކަށަކީ ކާފިރުވާ މިސާލެވެ. އަދި އާންމު ގޮތުން މުރުތައްދު ކާފިރު ދޫކޮށް ކާފިރުވެއެވެ. އެއީ

[8] مجموع الفتاوى: 3/267–268

އިސްތިޙްލާލުވެއް އިންކާރުވެއް އިޢުތިޤާދުވެއް ނުހުރެ އެހެން ކުށަ މިހާރުވެ.
އެއީ އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ރިވާކުރެވިފައިވާ ބަސްފުޅެކެވެ.
ދީންވަނަ ﷲ ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢާ ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރުން މުޖުތަމަޢުގައި ބާވު
ކުށްކުރާމީހުންގެ ހަދުދުމާގައި ހުކުމްތަކުގެ ބަދަލުވެ. އެހެންކަމުން ތަރުތީބުކުރަނީ އާއްމު
ބާވައިލައްވާފައިވާ ޝަރީޢަތް. އެއީ ޔަހޫދީން މުސްލިމުންގެ، އެބައިމީހުން
އެބަދަލުކުރި ބާވައިލައްވާފައިވާ މީރުންގެ ޙާލަތު ބަޔާންކޮށްދެއްވުން ބަޔާންކުރައްވާ
ޙަދީޘެވެ. އަލްބަރާއު ބިން ޢާޒިބް ރިވާކުރައްވައެވެ:

«مُرَّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِيَهُودِيٍّ مُحَمَّمًا مَجْلُودًا، فَدَعَاهُمْ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: هَكَذَا تَجِدُونَ حَدَّ الزَّانِي فِي كِتَابِكُمْ؟ قَالُوا: نَعَمْ، فَدَعَا رَجُلًا مِنْ عُلَمَائِهِمْ فَقَالَ: أَنْشُدُكَ بِاللهِ الَّذِي أَنْزَلَ التَّوْرَاةَ عَلَى مُوسَى، أَهَكَذَا تَجِدُونَ حَدَّ الزَّانِي فِي كِتَابِكُمْ؟ قَالَ: لَا، وَلَوْلَا أَنَّكَ نَشَدْتَنِي بِهَذَا لَمْ أُخْبِرْكَ: نَجِدُهُ الرَّجْمَ، وَلَكِنَّهُ كَثُرَ فِي أَشْرَافِنَا، فَكُنَّا إِذَا أَخَذْنَا الشَّرِيفَ تَرَكْنَاهُ، وَإِذَا أَخَذْنَا الضَّعِيفَ أَقَمْنَا عَلَيْهِ الْحَدَّ، قُلْنَا: تَعَالَوْا فَلْنَجْتَمِعْ عَلَى شَيْءٍ نُقِيمُهُ عَلَى الشَّرِيفِ وَالْوَضِيعِ، فَجَعَلْنَا التَّحْمِيمَ وَالْجَلْدَ مَكَانَ الرَّجْمِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَحْيَا أَمْرَكَ إِذْ أَمَاتُوهُ. فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ، فَأَنْزَلَ اللهُ عز وجل: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ﴾ يَقُولُ: ائْتُوا مُحَمَّدًا صلى الله عليه وسلم،

فَإِنْ أَمَرَكُمْ بِالتَّحْمِيمِ وَالْجَلْدِ فَخُذُوهُ، وَإِنْ أَفْتَاكُمْ بِالرَّجْمِ فَاحْذَرُوا، فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ فِي الْكُفَّارِ كُلُّهَا.» [9]

މާނައީ: "މޫނުގައި ދޮޅި އަނގުރާ ކަޅުކުރެވި ބައްދު ތިރިގެންވާ ޔަހޫދީއެއް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ކައިރިން ހާފައި ގެންދެވުނެވެ. ދެން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެމީހުންނަށް ގޮވާލައްވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ފޮތުގައި ޒިނާކުރާ މީހާގެ ޙައްދުކަމަށް ދެކެނީ މިހެންހެއްތޯ؟" އެމީހުން ބުނެފިއެވެ: "އާނއެކެވެ." ދެން އެމީހުންގެ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް ގޮވާލައްވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ: "މޫސާގެފާނުގެ މައްޗަށް ތައުރާތު ބާވައިލެއްވި الله އަށްޓަކައި ބުނެބަލާށެވެ! ޒިނާކުރާ މީހާގެ ޙައްދުކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ފޮތުގައި އޮތްކަމަށް ފެންނަނީ މިހެންހެއްތޯ؟" އޭނާ ބުނެފިއެވެ: "ނޫނެކެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަހާލަށް الله އަށްޓަކައި ބުނަން ނުބުނިނަމަ އަހަރެން ޚަބަރު ނުދިނީހެވެ. އަހަރުމެންނަކަށް ފެންނަނީ ރަޖުމުކުރުން. އެހެންނަމަވެސް އަހަރުމެންގެ ޝަރަފުވެރި މީހުންގެ ތެރޭގައި އެކަން އިތުރުވިއެވެ. ދެން

[9] صحيح مسلم: 1700

އަހަރުމެން ހަދާލީމު: ޝަރަފުވެރި މީހާ ހައްދުކަނޑާފިނަމަ އެމީހާ ދޫކޮށްލަމެވެ. ނިކަމެތި މީހާ ހައްދުކަނޑާފިނަމަ އެމީހާގެ މައްޗަށް އަހަރުމެން ހައްދު ޤާއިމުކުރަމެވެ. ދެން އަހަރުމެން ބުނީމެވެ: "ޝަރަފުވެރި މީހާއި ނިކަމެތިމީހާގެ މައްޗަށްވެސް ޤާއިމުކުރާނެ ހައްދަކަށް އެއްބަސްވާން ހިނގާށެވެ. ދެން ތަޅާފުރުގެ ބޮޑުކަމާއި މޫނުކަޅުކުރުމުގެ ހައްދުކަނޑުން އަހަރުމެން ހެދީމެވެ." އެހިނދު ﷲ ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކުރައްވައިފިއެވެ: "އޭ ﷲ އެވެ! އަހުރެން އިބައިލާރުގެ އަމުރުފުޅު މަރާލިހިނދު އެމީހުން ފުރަތަމަ އެ އަމުރު ދިރުވާ މީހަކީ މިއަހުރެމެވެ!" ދެން އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރައްވާ އޭނާ ރަޖަމުކުރެއްވިއެވެ. ދެން ﷲ ތަޢާލާ ވަޙްޔު ބާވައިލެއްވިއެވެ:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَـٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ﴾ ... ﴿إِنْ أُوتِيتُمْ هَـٰذَا فَخُذُوهُ﴾ [المائدة: 41]

މާނައީ: "އޭ ރަސޫލާއެވެ! ކާފަރުކަމުގައި އަވަސްވެގަންނަ މީހުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރުވައި ނުދޭށެވެ.... -އޭގެ މިހިސާބަށެވެ- "ކަލޭމެންނަށް މިއީ ދީފައިދެނަމަ ތިޔަ އެކަމުގައި ހިފާށެވެ." އެބަހީ: މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ގެ ގާތަށް ދާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް، މޫނުކަޅުކުރުމާއި ހައްދުކަނޑުން އަމުރުކޮށްފިނަމަ އޭގައި ހިފާށެވެ. ރަޖަމްކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަތުވާދިނަމަ ދުރުވާ

އެއްކިބާވާށެވެ. ދެން الله ބާވައިލެއްވިއެވެ: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ އެހުރިހާ އާޔަތްތައް އެއީ ކާފިރުންނާ ގުޅިގެންވެއެވެ." މިއެވެ.

އިބުނު ޢައްބާސް ބުނި ބުނުމާއި، އިބުނުގެ ފާޑަށް ބުނިބަސްކަމުގައިވާ: "ކަލޭގެފާނު الله އަންޒަލްކުރެއްވި ޙިކުމް ސިފަވާ ނުކުރިނަމަ ދީނުގައި ނުވެވޭ ބޮޑުވެދާނެއެވެ." މިއާދަކީ ވިސްނާ ފިކުރުކުރަންވާނެއެވެ. ފަހު އިބުނު އަލްޤައިމް އެކަން އިބުނުންނަށް ބަޔާވާ ބިޔުން ގާތުގައި ދިޔުންގެ ގޮތުގައި ހަދާފައިއެވެ. އެއީ އިބުނުގެ ގޮތުގައި ނައްޞުކުރިވެގެންވާ އެހެން ޝަރުޢީ ކަންކަމާ އެއްގޮތްއެއްގައިއެވެ. މި ނައްޞާއި އެހެން ނައްޞުބަޔަކުން، ބަދަލުކުރުން (ޝަރީޢަ ބަދަލުކުރުން) ކަމުގައި އިލްތިފާތުން މުޚާދިރުކުރެއްވި ކަންބަޔަ ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ. ޢަދި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ މީހާ މިއްލަކޮށް ބަދަލުކުރާ ޝަރީޢަތެއް ހަދައިގެންނެވެ.

* އިސްމާޢީލު ބިން އިސްޙާޤު އަލްޤާޟީ (282ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(من فعل مثل ما فعلوا، واخترع حكمًا خالف به حكم الله وجعله دينًا يعمل به لزمه مثل ما لزمهم من لزوم الوعيد حاكمًا كان أو غيره)[10]

[10] شرح البخاري لابن بطال: 213/8

މާނައީ: "އެތަރުތީން ކަންތައްކުރި ގޮތަށް ކަންތައްކުރުން، اللە ގެ ޙުކުމާ ޚިލާފުވާ ޙުކުމެއް އުފެއްދުމާ، އަދި އެއީ ބަދަލުކުރެވޭ ދީންކަމުގައި ހަދައިފި މީހާ؛ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެ ވަޒީރު އެ މީހާގެ މައްޗަށްވެސް ޖިހާދުކުރުމެވެ. އެއީ ބާރުވެރިއެއް (ވެރިރަށް ޒާނީއެއްކަމުގައި) ވިޔަސް އެކުރުން ވީއެއްކަމުގައިވިޔަސްވެއެވެ." މިއެވެ.

ތިންވަނަ ސުނަނު އައްނަސާއީގައި މަސްރޫޤު ވިދާޅުވިކަމަށް އަލިސްފަހާ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ:

«الْقَاضِي إِذَا أَكَلَ الْهَدِيَّةَ فَقَدْ أَكَلَ السُّحْتَ، وَإِذَا قَبِلَ الرِّشْوَةَ بَلَغَتْ بِهِ الْكُفْرَ» [11]

މާނައީ: "ޤާޟީ ހަދިޔާ ކައިފިނަމަ ސުޙްތު ކައިފިއެވެ. އަދި އޭނާ ރިޝްވަތު ޤަބޫލުކުރިނަމަ، އޭނާ ކުފުރަށް ފޯރައިފިއެވެ."

ސުނަނުއް ދާރިމީގައި، ޠާއޫސް އާއި ސަޢީދު އާއި މުޖާހިދު އާއި ބަޖާބުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ:

«أَنَّهُمْ كَانُوا يُنْكِرُونَ إِتْيَانَ النِّسَاءِ فِي أَدْبَارِهِنَّ، وَيَقُولُونَ هُوَ الْكُفْرُ» [12]

މާނައީ: "އަންހެނުންގެ ފުރަގަސްފަރާތް ބޭނުންކުރުމަށް އެބޭކަލުން އިންކާރުކުރައްވައެވެ. އަދި ވިދާޅުވެއެވެ: "އެއީ ކުފުރެވެ.""

[11] سنن النسائي: 5665

[12] مسند الدارمي: 1185

މީސްތަކުގައި ކުފުރުގެ މުރާދަކީ ކުޑަ ކުފުރެވެ. ނުވަތަ އެއީ ބޮޑު ކުފުރަށް ވުރެ ދަށުގެ ކުފުރެވެ. މަސްޢޫދުގެ އަރިހުން އަދިސްފަރިޔާގަތަމަން އިސްލާމީދީނަ އަފްރާއި އާމާސާގައި އަދިސްފަރިޔާ އަފްރާމާއި ނުވާދޭތެ މިއަދާގެ ވައްސަނަވެ. އެއީ އިބްނު މަސްޢޫދުގެ އަރިހުން ރިޝްވަތާމެދު ސުވާލުކުރެވުނު ވާހަކައިގެ ތެރެއިން އިބްނު ޖަރީރު ނަޤުލުކޮށްފައިވާ ވާހަކައެކެވެ:

(هِيَ السُّحْتُ، قَالَا فِي الْحُكْمِ؟ قَالَ: ذَاكَ الْكُفْرُ) [13]

މާނައީ: "އެއީ ސުޙްތު (ހަރާމް މުދަލެވެ)." ދެން ޙުކުމްކުރުމުގައި ރިޝްވަތު ހިފުމާމެދު އެމީހުން ސުވާލުކުރުމުން ވިދާޅުވިއެވެ: "އެއީ ކުފުރެވެ."

މިއާޔަތުގައި ފާޅުވެފައިވާ އިތުރު ޒާހިރުޤުސްމެއް ވަކަން ދީނައިން މިއަދާ ވަރަށްގިނަ އުނދަގޫ އަދިގެން އޮތްގޮތުން ފެންނައިވެ. އެއީ އެ އަދާލުގައި އިމާނުގެ ބޭނުންތެރިކަމަކުން ކުފުރުގެ ތަފުސީލު އަދި ސުލްޠާނުންގެ ބައްދަލުކުރާފައިވާ ކަމެކެވެ. ޝަރުޢީގައި ކުފުރުގެ ތަފުސީލު ކުޑަ ކުފުރުގެ ގޮތުގައި އަންނަނީ ކަމަށްވެސް އިމާނުގެ އިދާރާތަކުގައިވެ. ނަމަވެސް މީސްތަކަށް އިމާނުގެ ގޮތުގައި ނަގައި އިސްލާމްކުރެއްވެ.

✱ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ)، އިބްނު މަސްޢޫދު ވިދާޅުވީ ގޮތުން ތަރުޖަމާކުރެވުނު ބަސްތަކަށް އެއީން ނުންގެވޭ ކުޑަ ކުފުރު ގެންގުޅުއްވީގެ ކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ:

[13] تفسير الطبري: 467/8

(وسئل ابن مسعود عن السحت؟ فقال: هو أن تشفع لأخيك شفاعة فيهدي لك هدية فتقبلها. فقال له: أرأيت إن كانت هدية في باطل؟ فقال ذلك كفر ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾ ولهذا قال العلماء: إن من أهدى هدية لولي أمر ليفعل معه ما لا يجوز كان حراما على المهدي والمهدى إليه. وهذه من الرشوة التي قال فيها النبي صلى الله عليه وسلم «لعن الله الراشي والمرتشي») [14]

މާނައީ: "އިބްނު މަސްޢޫދުގެ އަރިހުން "ސުޙްތު" އަކީ ކޮބައިތޯ ސުވާލުކުރުމުން ވިދާޅުވިއެވެ: "އެއީ ތިބާގެ އަޚާއަށް ޝަފާޢަތްތެރިވުމުން ދެން އޭނާ ތިބާއަށް ހަދިޔާއެއް ދިނުމުން އޭތި ބަލައިގަތުމެވެ." އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ: "އެއީ ބާޠިލުކަމެއްގައި ދޭފާ ހަދިޔާއެއްނަމަ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟": ވިދާޅުވިއެވެ: "އެއީ ކުފުރެވެ. ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾﴾ [المائدة: 44] " އަދި މިހެންވެ ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ: ހުއްދަ ނުވާ ކަމެއް ކޮށްދިނުމަށް އެދި ވެރިއެއްގެ އަމުރަށް ހަދިޔާއެއް ހަދިޔާކޮށްދީ މީހާ؛ އެކަންވާނީ ހަދިޔާކުރި މީހާއަށް ހަދިޔާކުރެވުނު މީހާގެ މައްޗަށް ޙަރާމްކަމެއް ކަމުގައިވެއެވެ. މިކަންވަނީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަންގަވާފައިވާ

[14] مجموع الفتاوى: 286/31

މިހެން ޙަދީޘްކުރެއްވި ރިޝްވަތުގެ ތެރެއިންނެވެ: "ރިޝްވަތުދޭ މީހާ އާއި ރިޝްވަތު ނަގާ މީހާއަށް ﷲ ލަޢުނަތްލެއްވިއެވެ." މިއެވެ.

އެހެންކަމުން ޢާދަތުގައި ބަޔާންކުރެވިފަ ކުރުމުގެ ތަފްސީލުގައި މިއީ ސަރަހައްދުގެ މުޖުތަމަޢު ތަރައްޤީ ވުމަށް ފައިދާކުރާ ޢިބާދަތް -ބޮޑު ކުރުން- ކަމުގައި ބެލި މީހުން ހެދި ގޮތް ހާމަވެއެވެ. މިކަންތައް ހަރާކާތްކުރާ ބަޔަކު ކަމުގެ ބާޠިލުވެގެންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަރާމުގެ މިސާލު ބަދަލުކުރުމަށް ނުހަމަ ކަމެއްގައި ﷲ ބާރުއަޅުއްވާ ގޮތް ހަމަޖެހޭ ކަމެއް ކުރުމަށް ކަނޑައެޅިގެން ބުނެވެ. އެއީ މުޙިއްމު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ހަމަ ޖެހިގެންނެވެ.

އަދި ޝަރީޢަތް އަރަހުމުން އެހެރީ އިބްނު ހަޖަރު ބައްޔާ ދުނިޔަވީގެ ފާއިދާގެ ސަބަބުން ޒުލުމް ކުރުމެވެ. އެކަމަކު އަޚުލާޤު މިޤައިދާގެ އެހެން ޙަރާމް ކަމެއް ކުރުމެވެ. އެއީ ވައިދުގެ ނަމުގައި ދޫކޮށް އަރުވާ ކަންކަން ކުރުމެވެ. އަދި ރަޙުމަތް ކަނޑައެޅި ކަމެއްކަން އާހިރުމަތީ އެވެ. އަދި ޒަމާނުން ކުރެވޭ ޙަރާމު ކަންތައްތަކުގެ ވަށާލުމެވެ. ދޫކުރެވުނު ވަޒީފާ، އަހަރުފަހުން ކުރެވޭ ހަމަކުރެވޭ ޒިނާގެ ކަންތައް ކުރުމެވެ. އަދި އެގޮތް މަޢުލޫމާތު މަޚްފީ ކުރުމެވެ. ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުރުމަށް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ބާތިލުކުރެއެވެ.

* ދަލީލަކީ: ބުނުމް އާޔަތް ތަފްސީރުކުރުމުގައި އަލިއްސަލަފާ އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަޘަރު ތަފްސީރުކުރުމުގެވެ.

އެއަޘަރު ސުފްޔާނުގެ އަރިހުން، ހިޝާމު ބިން ޙުޖައިރުގެ އަރިހުން، ޠާވޫސްގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވިކަމަށް ނަޤުލްކުރައްވައެވެ:

(إِنَّه لَيْسَ بِالْكُفرِ الَّذِي يَذْهَبُونَ إِلَيْهِ إِنَّهُ لَيْسَ كُفْرًا يَنْقِلُ عَنِ الْمِلَّةِ كُفْرٌ دُونَ كُفْرٍ)[15]

މާނައީ: "އެއީ އެމީހުން -އެބަހީ: ޚަވާރިޖުން- އެދޭ ވައްތަރުގެ ކުފުރެއް ނޫނެވެ. އެއީ މިއްލަތުން ބޭރުވާ ކުފުރެއް ނޫނެވެ. ކުފުރު ދޫނަ ކުފުރެވެ."

މިއީ ބުޚާރީ އާއި މުސްލިމުގެ ޝަރުޠުގެ މައްޗަށް ޞައްޙަކަމަށްވާ ސަނަދެކެވެ. ހިޝާމު ބިން ޙުޖައިރު އަކީ ބަލިކަށި ރާވީއަކަށްވިޔަސް އެއީ ދެޝައިޚުން -ބުޚާރީ އާއި މުސްލިމު- ގެ ރާވީންގެ ތެރެއިންވާ ރާވީއެކެވެ. އަދި އިބްނު ނަޞްރު އާއި އަލްބައިހަޤީ އާއި އިބްނު ސަޢުދު އާއި އައްޝަންޤީޠީ އިބްނުބާޒު ޞައްޙަކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.

އައްޠަބަރީ ބަޔާނަ ސަނަދަކުން ސުފްޔާނުގެ އަރިހުން، މަޢުމަރުގެ އަރިހުން، އިބްނު ޠާވޫސްގެ އަރިހުން، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާގެ އަރިހުން، އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ:

[15] المستدرك للحاكم: 3219

«هِيَ بِهِ كُفْرٌ، وَلَيْسَ كُفْرًا بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ» [16]

މާނައީ: "އެއީ އެކަމުންވާ (ނުވަތަ އެކަމުންވާ) ކުފުރެކެވެ. އަދި ﷲ އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް ވެވޭ ކުފުރެއް ނޫނެވެ."

ފަހުން އިބުރަން އެވާ ބައި، ޠާވޫސްގެ ބަސްފުޅުގެ ގޮތުގައިވެސް އައިސްފައިވެއެވެ. ރިވާކުރުއްވީ ޢަބްދުއް ރައްޒާޤު، މަޢުމަރުގެ އަރިހުންނެވެ. [17]

މިއީ އިޖްމާޢުވުމެއް ކަމުގައި ބެލޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަމުން މަޢުމަރު އެއްފަހަރު އިބްނު ޢައްބާސްގެ ބަސްފުޅުގެ ގޮތުގައި، އަނެއް ފަހަރު ޠާވޫސްގެ ބަސްފުޅުގެ ގޮތުގައި އެކަން ރިވާކުރައްވައެވެ. އަދި ޠާވޫސްއަކީ އިބްނު ޢައްބާސްގެ ދަރިވަރެކެވެ. ކިޔައީ، އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ފިޤުހު ނަގާ ހަމައެކަނި ޠާވޫސްގެ އަރިހުން ފިޤުހުވިދާނަން ފުދިގެންވެއެވެ. އަދި މިކަމަށް ބަލާފައި ޢަބްދުއް ރައްޒާޤުވެސް އިބްނު ޢައްބާސްއާ ގުޅުމާ އެކަށުގެ ރިވާކުރައްވާފައިއެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވެއެވެ:

[16] تفسير الطبري: 465/8

[17] تفسير عبد الرزاق: 713

(حدثنا محمد بن يحي حدثنا عبد الرزاق عن سفيان عن رجل عن طاووس عن ابن عباس قال: كفر لا ينقل عن الملة.) [18]

މާނައީ: "އަހަރުމެންނަށް މުހައްމަދު ބިން ޔަޙްޔާ ރިވާކުރެއްވިއެވެ: އަހަރުމެންނަށް އަބްދުއް ރައްޒާޤު، ސުފްޔާނުގެ ކިބައިން، މީހެއްގެ ކިބައިން، ޠާއޫސްގެ ކިބައިން، އިބްނު އައްބާސް ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ: "މިއްލަތުން ބޭރުނުވާ ކުފުރެކެވެ."

އަބްދުއް ރައްޒާޤު ރިވާކުރެއްވި ރިވާޔަތަކަށް ބަލާ ސުފްޔާނުގެ ރިވާޔަތުގެ އިއްތިޞާލުވާގޮތުން އަހަރުމެން ބުނިނަމަ؛ ސާބިތުގެ ބަދިގުން އިއްތިޞާލް ނުވި ދަދު ބަޔާންކޮށްދޭ މީހުން ނުވާނެއެވެ. ދެބަސްވެރިވުން (ޙަދީޘް ބޭނުމްގެ) ދައްކަވާ ހަދުދު ސުފްޔާނަކަށް ފުރުޞަތު ދުދު ސާބި ދީނުގެ ބަސްތަކަށް އިސްތިރާޒް ނުވެވެ.

---

[18] مجموع الفتاوى: 327/7

* ތިންވަނައީ: މިމައްސަލާގައިވާ އިޚްތިލާފު ހަތަރު (4) ބަޔަކަށް ބަހާލެވިދާނެއެވެ.

ނަމަވެސް އެގޭ ކުރިން އަހަރެން ހަނދާންކޮށްދޭން ބޭނުންވަނީ: ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ ޒާލިމު، ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްކުރުން ބަހައްޓާފައި، މިއްލަތުން ބޭރުވާ އެހެން [illegible] ކުފުރުގެ [illegible] ޢަމަލުކޮށްފައި ވެދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމާ ސަމާލުވާން ޖެހެއެވެ. އެހެނީ ބައެއް މީހުން [illegible] ބޭނުންކޮށްގެން، އެއާ ވިއްދާ ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރުމަކީވެސް މުޠުލަޤުކޮށް ބޮޑު ކުފުރެއްކަމަށް [illegible]. އެގޮތުން ބުނެދާނެއެވެ: "މިހިރަ ވެރިންތަކަކީ ދީނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާ، [illegible]" [illegible]

ޚިޔާލެއް ނެތް ބޮޑެތި ކުފުރުތަކުގެ ވާހަކަދައްކައެވެ. މިއީ ވަކި ކަމަކަށެވެ. އަނެއްކޮޅުން ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރުމަކީ ވަކި ކަމަކަށެވެ. މިއީ އަބަދުވެސް އަމިއްލަ އެދުމުގެ [illegible] ގޮތެވެ. [illegible]

ޢަހުދަށް އެއްބަސްވާ މީހުންގެ ނަން ގިނަކޮށްގެން އެދީ ހިޔާލެއްވެސް
ނުވެ އިޖްމާޢުއުއްމަތަން ބިދުޢަތްތެރިން އުޅެއެވެ. އެކޮޅުން ފެނިންނާ
ކިޔަނުވެ ދުރުގައި އުޅުނަސް، އަދި ހިއްބާމަ ފެނިންގެ ވަންކަރާގަމަކަން
އިންކާރުކުރިއަސް، މުޖުތަމަޢުތަކުން ފަޞީލަތްދިޔަ 30 އަހަރާއި އަދި ކިޔުއަން
އަންނަން އޮތް ފެނިންތަށްވާ މުޖުތަމަޢުތަކުން ކާފަރުކަރުމަން އެމީހުންނާ
އެއްބަސް ނުވާނާ ހިނދަކު މުޙައްޤިޤުއްކަމަން، ނުވަތަ އިތުޤާ ފިކުރުގެ
ޒިބަތުގެ ތަރުދީއްކަމަން ތަރުމަތަކަށްޓަކާ ނުއަވެ. މިގެ މިޘާލަކީ އެއްވެސް
ބާރާއްގައި ﷲ ބަޔަހާއްތަ ގޮތާ ހިޔާޒަން ބުކަރުކަރާ ބާކަމުން ތިއުރާކަން
އެމީހުންގެ ބަދަލުތަކެއް ރަސަމަރުކަތުތްއް ނުނުއެވެ. ކިއްޔާތަ، އެއި މިޖާމަންގެ
ދީނަ ފެނިންތަކާއި ބިދުޢަތުގާ ބަދުބަސްވާ މުންކަރާތަކާއެވެ. ﷲ ބަސްވެރިކަމުން
އަހަރުމެން އެދެނީ އެމީހުން ހެޔޮ މަގަށް ރުޖޫޢަވުމާ، އަދި އެމީހުންގެ
ނުބައިކަމާއި އަނިޔާއިން އަހަރުމެން ސަލާމަތްކުރައްވާށިއެވެ. މިގެ
މިސާލަކީ އަހުރެމް ސުންނާގެ ބަސީރާ މައްސަލަ ފާހަގައެކަމުން އެކަމަށް
ފާޅުވިޔާ، ކާފަރުކަރުދީ ހަވާރިޖުންނަން ޢަމްދުދިނުމެވެ.

މިމައްސަލާގައި އަހަރެމެން އިސްތިދުލާލު ހިފާނީ ހަތަރު (4) ބައި ބަޔާންކުރާނަމެވެ:

❖ **ފުރަތަމަ ބައި:** ﷲ ގެ ބަސްފުޅު ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾[المائدة: 44] އާއިން މުރާދުކުރެވެނީ ކޮން ކުޑަ ކުފުރަކަށްތޯ؟ ނުވަތަ ބޮޑު ކުފުރަކަށްތޯ؟

ޖަވާބު ބަޔަކީ، އަދި އޭގެ މައްޗަށް ސަލަފުންގެ އިއްތިފާޤުވެސް އޮތީ: މިތަނުގައި މުރާދުކުރެވެނީ ކުޑަ ކުފުރެވެ. **ޚަވާރިޖުން ވެސްވީ ބަޔަކުވެގެ ޚިލާފު** ނުވެއެވެ. އިޚްތިލާފުވެރިންގެ ޢަޤީދާއެއް އަހަރެމެން އިސްތިދުލާލުކުރައްވައެވެ. އޭގެ ދަލީލަކީ: އަލްޠަބަރީ ޝާކިރާ ފަދައިން، އަދި އިބްނު ޢަބްދުލްބައްރު ބަޣަވީ ފަދައިން، އަދި އަލްޤުރްޠުބީ ތަފްސީރު ފަދައިން، އަދި ޠާއޫސް ޢަޠާ ބަޔާކާ މަސާއިލުލް އީމާންގައި އަދި އަސްސުންނަތު އިޙުކާމުބިރުން ރިވާކުރެއެވެ. އަދި އިސްމާޢީލުލްޤާޟީ ގަޔާން އިބްނު ޢަބްދުލްބައްރު އާއި މައްޗަށް އިޖްމާޢުވެސް ގެންނަވައެވެ.

❖ **ދެވަނަ ބައި:** އޭގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅުނު ބުރާކުރެވޭ ގޮތުން ބަރާބަރު ވަކި
ޤަސީދާއެއްގައި ބުރާކުރާތަކާއި، އާއްމުކޮށް ޝަރުޢީކުރާ ދުޢާ
ފަދަ ގޮތެއް އެބައޮތްތޯ؟

އެދުނުވަސްބުކުގައި ސުބުޙާނަކަ ފަދަ ގޮތުގައި، ހަމަ ބުރާކުރާ ބަދަލުގައި
ތަރުތީބުގައި ބުނާ ގޮތަށް، ކިޔުން ފަދަ ބަސްތަކާއި ޝަރުޢީ އޭގެ ބުރާ
ކިޔުމަށް ފާހަގަކުރެވޭ ބަރަކާތާ ފަދަތަކުން ނުވެއެވެ.

އޭގެބުން ބަޔާކު ތިޔަން ދިޔައީ: އިބްނު ޢައްބާސްގެ ރިވާޔަތުގައި، ކުރުނުދިނުމަ
ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްބުމެއް -ކިޔުމު ދުޢާ ކިޔުމު އަދި ކިޔަ
ކިޔުމުކުރުގައި- ބޭނުވެސް ފަދަ އެނގޭ ޤަސީދާއެއްގައި ކިޔާ ބުރާކުރުގައިވެއެވެ.
އެކަމަކު އާއްމުކުރުން ޝަރުޢީކުރުން ދޭނުންތެރިކަމާ އޭ ޢާބުގައި ބުޢު
ކިޔުމެއްކަމަށްނުވެ. މިއީ އަޅުން އެކުއެދޭ ބުޙާރީ. މުސްލިމު
އަހުލުވެރިންވެސް ހައްޤުދެއްކާ ސިފަ އެއްބައްސުވެފައިވެ. މުޙައްމަދު
ބުއްޓުބައި، އަދި އަބުދުއްލާހުގެ ރަސޫލާ ބަޔަށް ޤަބޫލު އަތްލައްވެއެވެ.
ޙަޤީޤަތުގައި ހިދާޔަތުން މަގުލައި މުޙައްމަދު ބޭފުޅާ "ސަލާމުޢަލައިކަ ބަރަކާތުހޫ"
ޤަދަރު ކިޔުން މިޔާ އާއި "އަލްޙަމްދު ލިއްލާހި" މާ އަލްބަށަ ﷲ" ފާޑު
ކިޔުން ފަދައިން (ޢަބްދުﷲ ބިން މަސްޢޫދު ރިވާކުރި ޙަދީޘް) ވެއެވެ.

❖ <u>ތިންވަނަ ބައި:</u> މިޢަޔާރުގެ ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަޔަކު ބުނި ބަޔާނެވެ.

އެގޮތުން އެމީހުން ބުނީ ޤުރުއާނުގައި ކަނޑައަޅާ، ޚާއްޞަ ނިޤާބުއެޅުމުގައި ދެމިގެންވާ ގޮތަށް އެކަނޑައެޅިފައި ހިމެން އެކަން ހުއްދަކަން އިސްތިރިޔާއަށް ކުރާކަމުގައިވާ ކަމެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ބުރުގާ މާ ތަނަވަސްކަމުގައި އެކަމާ ބޭނުންކުރާކަމެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަންތައްގައި އެމީހުން މިގޮތަށް ބުނެދެނީ ނުކުތާތަކެވެ. އަދި ދީނުގެ ބޭނުން ނުކުރައެވެ. އެމީހުން މިކަން ހުއްޓުވެއެވެ. އަދި ހުސްއަކަނި ޤުރުއާނަށް ކަނޑައަޅާ ހުކުމްކުރަނީ ހިތުން އިސްތިއުބާރުލާހަކަށް ތަރުޖަމާކުރާކަމަށް ހުރިހާއެވެ. އެހެންގޮތުން އެމީހުން ވަކިން ފުރައްސާރަ ކުރުމަށް ބުނާ ޤަރާރުފުރު ހެއްޖެ ދަސްކުރައްވެއެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުން ދީނަށްލިބެ، މަލާކުތުން ނަމޫނާއަށް ނަމޫނާކަމެއް ދައްކައެވެ. އެގޮތުން އެބައި މީހުން ބުނުއްވައިފައެވެ:

"އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފުރަތަމަ، އެއް ބަޔަކުގައި ވަކިވެ ޤުރުއާން ކަނޑައަޅާފައި އޮތީ އެކަމާ ޝަރީޢަތުން ފުރަތަމަ ތަރުޖަމާކުރެވިފައިވާ ދުކާނުގެ ތަރުޖަމާއެވެ." އެހެން މިހެން ބުނުއްވައިފައެވެ: "ޝަރުޢީ ޤުރުއާނުގެ އަދި ހުރިހާ ވަކިވެ ޤުރުއާން މާ ތަރުޖަމާކުރަނީ ދީނި، އަދި އެކަން ހުއްޓުވުމަށް ދީނީ އަށް ޤުރުއާން ﷲ ގެ އަމުރުކުރެއްވި މަސައްކަތް ކަނޑައަޅާ ބަލިކޮށްނުލާ ހިފައިގެން ހިފައި ނުވާނެއެވެ."

❖ ހަތަރުވަނަ ބައި: ﷲ ގެ ރަސޫލާ ޒިޔާދަވަން ވަކި މުއައްޔަން ޤާޟީއެއްކަމުގައި ރަސޫލު ހުކުމާއި، އަންނައުރުވުން ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވުމާ ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ޤާނޫނީކަމެއް އެކަށޭފަދަ ކަސްދުއެކުން ހުކުމުގެ ގޮތުން ފަރާތް ނުކުރާ މީހުންނެވެ.

އެ ދަރަޖަތަކުގައި ބޮޑު ގޮތުން ފަރާތްއްވިއަސް، ޝަރުޢީ ހުކުމް ދީނުގައި ދަރަޖަ ފަރާތެއް ނުވާ ގޮތެވެ. އެގޮތުން އެހެރީ ކަމަކަށްވެސް ކާފަރުކަމާއި ދީނުން ބޭރުވާ ކަމާއި ޝަރީޢަތާ ޚިލާފު ކަންތައް ހުކުމްކުރުމަށް ޖެހޭނެއެވެ. މިއީ ޝައިޚުލް އިބްނު ބާޒްގެ ފަތުވާއާއި، އަލްއަލްބާނީއާއި، ނަޖްދީގެ އިމާމުންގެ ބަހެވެ. އަދި މިއީ އެއްވެސް ޝައިޚެއް ނުކުރާ ބަދަލު ގޮތެވެ.

ދުނިޔޭ ވިސްނުމަ ބައި މީހުން ދަރަ ގޮތް: ބައެއް ކަނޑަ ހަމަޖެހިކަން ހިތުން އެކަން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ކަމެއް ދަރީޖެހުނުކަމަށް ބެހޭގޮތް އިޖުތިހާދީ މައްސަލައެއްކަމުން ބެލެވިދާނެއެވެ. އެހެން ބައެއް ޝައިޚުން ބުނެފައިވެއެވެ.

✱ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(فإن الحاكم إذا كان دينا لكنه حكم بغير علم كان من أهل النار وإن كان عالما لكنه حكم بخلاف الحق الذي يعلمه كان من أهل النار وإذا حكم بلا عدل ولا علم كان أولى أن يكون من أهل النار. وهذا إذا حكم في قضية معينة لشخص. وأما إذا حكم حكما عاما في دين المسلمين فجعل

الحق باطلا والباطل حقا والسنة بدعة والبدعة سنة والمعروف منكرا والمنكر معروفا ونهى عما أمر الله به ورسوله وأمر بما نهى الله عنه ورسوله: فهذا لون آخر. يحكم فيه رب العالمين وإله المرسلين) [19]

މާނައީ: "ބާޠިލު ދީންވެރި މީހުންނަށްވުރެ ވެރިން، ސަރަހައްދު އިޚްތިޔާރުކުރި އޭނާ ބިދުޢަތްތެރިޔަކަށް އެއީ ވަރުގަދަ ނަޒަރެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްދީފައިވާނެއެވެ. އޭނާ އިޚްތިޔާރު މީހުންނަށްވުރެ، ދީނުގައި އޭނާ ދަންނަ ބައެއް ޚިޔާލުން ބިދުޢަތްތެރިޔަކަށް އޭނާގެރި ނަޒަރެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްދީފައިވާނެއެވެ. އަދި އޭނާ ބަދުލުވެރިކަމް އަދި އިޚްތިޔާރު ނުވި ބިދުޢަތްތެރިޔަކު ނަޒަރެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްދީފައިވާނެ ވާ އެއީވާނެއެވެ. މިހެން ވަރަ ޝަރީޢަތުގެ މުޙައްމަދުގެ ވަރަ މައްސަލައިގައި ބިދުޢަތްތެރިޔަކަށްވެ. ދީނުގައި މުސްލިމުންގެ ދީނުގައި އާއިލާ ބިދުޢައްތަކު، ބައްޓަ އެއީ ބާރުވެރިކަމުގައި ނަމަ، އަދި ބާރުވެ އެއީ ބައްޓަބަރުގައި ނަމަ، ސުންނަތް އެއީ ބިދުޢަތްކަމުގައި، އަދި ބިދުޢަ އެއީ ސުންނަތްކަމުގައި ނަމަ، ޢާންމު މުންކަރާތް މަޢުރޫފުކަމުގައި، މަޢުރޫފު ކަމުގައި ނަމަ، الله އާއި ރަސޫލާ އަމުރުކުރައްވާ ކަންކަން މަނާކުރެއްވި، الله އާއި ރަސޫލާ މަނާކުރެއްވި ކަންކަމަށް އަމުރުކުރުމަކީ؛ އެއީ މިއީ

[19] مجموع الفتاوى: 388/35

މުޅިން އަހަރެން ކުރައްވައެވެ. (ވަޙްޔުކުރެއްވިއެވެ.) އެހާމެދު ރުކޫޢުކުރައްވާނީ
އާޚިރުވީމާގެ ވެރި ރަސޫލާ، ރަސޫލުންގެ އިތުރުވެ." މިއެވެ.
އަތުރިބަކީ ފަހުން ޝަރީޢަތް ދެމެހެއްޓުމުގެ ވަޙްޔަށް އެއީ ނަބިއްޔާގެ ޖެހުން
ބޮޑުވެގެންވާ ވަޙްޔަށްއަތުގައި ވިޔަނުވެސް އަހަރެމެންގެ އަހަރެން އޮވެނީ
ﷲ ތަޢާލާގެ މަޝްވަރާއަށް ދީނުގައިވާ ރަސޫލުކުރައްވައިގެން. އަދި އަނބިދީންފަތަކީ ﷲ
ތަޢާލާ ޙުކުމްތަކު ދީނަށް އަހަރާނާގެ އިދިވެރިދީނުގެ މިހާރަށް ޙުކުމްނަގާ،
އިދިވެރިދީނުގެ މިހާރަށް އަޙްމަދު ބަޔާނުތަކާއި މަޝްވަރާއަށް ދީނުގެ މަޤާމުގެ ހުކުރަށް
ނުވާ ބޮޑު ހުކުމްތަކެވެ. ހުކުރަށް އަހަދު ހުކުމްހުރިހާ ޙުކުމްތަކުގެ ނުބައި،
ސަރުކާރުގެ ދަށުގެ ޢުންސުރުތަކަށް ކަނޑައެޅިފައެވެ. މިހެން ކަނޑައެޅި ވަކިކަމުން ޖާހިލިއްޔަތުން
އަދިވެސް ޝަރީޢަތް މިބަސްފުޅު ނަގާ، ދެވަނަ ވަޙްޔަށް އެއީ ހުކުމްތަކަށް
ބޮޑު ހުކުމްކަމުން ބޭނު ﷲ ގެ މަޝްވަރާގެން އަހަރެން ބޮޑުކުރައްވައެވެ.
އަހަރެން ބަޔާންކޮށްދީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް އިސްލާމުން، ރަސްމީކޮށް ހިލާބު
ބަދަލުން ވާރުކުރަށް ހަދައިގެން އެކީ ގާނޫނުގައި، އާދަކާދަތަކުން ރަސްމީކަން
ހެދުން ޝަރީޢަތުގެ ރަސްމީދީނީ އިސްލާމީ ހުކުމްތަކުގެ އަހަރެމެންގެ.
ވިދާޅުވިއެވެ:

(وَلَا رَيْبَ أَنَّ مَنْ لَمْ يَعْتَقِدْ وُجُوبَ الْحُكْمِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ فَهُوَ كَافِرٌ، فَمَنِ اسْتَحَلَّ أَنْ يَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا يَرَاهُ هُوَ عَدْلًا مِنْ غَيْرِ اتِّبَاعٍ لِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَهُوَ كَافِرٌ؛ فَإِنَّهُ مَا مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا وَهِيَ تَأْمُرُ بِالْحُكْمِ بِالْعَدْلِ، وَقَدْ يَكُونُ الْعَدْلُ فِي دِينِهَا مَا رَآهُ أَكَابِرُهُمْ، بَلْ كَثِيرٌ مِنَ الْمُنْتَسِبِينَ إِلَى الْإِسْلَامِ يَحْكُمُونَ

بِعَادَاتِهِمُ الَّتِي لَمْ يُنْزِلْهَا اللَّهُ سبحانه وتعالى، كَسَوَالِفِ الْبَادِيَةِ، وَكَأَوَامِرِ الْمُطَاعِينَ فِيهِمْ، وَيَرَوْنَ أَنَّ هَذَا هُوَ الَّذِي يَنْبَغِي الْحُكْمُ بِهِ دُونَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ.وَهَذَا هُوَ الْكُفْرُ، فَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ أَسْلَمُوا، وَلَكِنْ مَعَ هَذَا لَا يَحْكُمُونَ إِلَّا بِالْعَادَاتِ الْجَارِيَةِ لَهُمُ الَّتِي يَأْمُرُ بِهَا الْمُطَاعُونَ، فَهَؤُلَاءِ إِذَا عَرَفُوا أَنَّهُ لَا يَجُوزُ الْحُكْمُ إِلَّا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَلَمْ يَلْتَزِمُوا ذَلِكَ، بَلِ اسْتَحَلُّوا أَنْ يَحْكُمُوا بِخِلَافِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَهُمْ كُفَّارٌ، وَإِلَّا كَانُوا جُهَّالًا.) [20]

މާނައީ: "ޝަރީޢަތް ނިސްބަތުވިޔަސް، الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ދައްކަން ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްކުރުން ވާޖިބުވާކަމަށް އިޢުތިޤާދު ނުކުރާ މީހާއި ކާފަރުވެއެވެ. الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ތަބާވުމުގެ ނޫނީ އާދަ އަދިއެހެން ޢަދުލުވެރިގޮތް ކަމުގައި ފެންނަ މިސްކީނުކަމާ މަދުގައި ޙުކުމްކުރުން ހުއްދަކުރަން އިސްތިޙްލާލުކުރުމަކީ އަސާސީ ކާފަރުވެއެވެ. ވަރަ ޢަދުލުވެރިކަން ބުނުމުން ކުރުމަށް އަމުރުކުރާ ބާރުގައި ވެރިން އެއްވެސް އެއްގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ. ފަރާތުގައި އެ އެއްޗެއްގެ ތަނުގައި ޢަދުލުވެރިގޮތަކީ އުސޫލުތައް ބައްޓަން ތަޙްޒީބީކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. ކިއެއްމަ، އިސްލާމްދީނަން ނިސްބަތްވާމީހުން ތިބި ގިނަބަޔަކަށް، الله ތަޢާލާ ބާވައިލައްވާފައި ނޫން އުސޫލުގެ ޤަވާޢިދުތަކުން -މިސާލަކަށް ޤަބީލާތަކުގެ ބޮޑުވެރިންގެ ޤަވާޢިދުތަކާއި، އުސޫލުގެ ބަޔަކާއި ހިމަނަންވާ ފިޤުހުގެ އަމުރުތަކުން (ތަރުޖަމާ: ޤާނޫނުތަކުން)-

---

[20] منهاج السنة النبوية: 130/5

ބުނުއްވުމެއެވެ. އަދި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތް ފިޔަވައި އެހެން ބުނުއްވުމަކުން ޤަބޫލު އެއްކަލަ މިހާރަކުން އެދުރުން ދެކެއެވެ. ކުރުކުރުވޭތޯ މިދިއެވެ. ފަހު މިސާލަކަށް ތެރޭގައިން ގިނަބަޔަކު އިސްލާމްވިއެވެ. ނަމަވެސް އެއާއިލާ ހަރަމްކަމުގެ މިހެން އަމުރުކުރާ، ހިނގަމުންދާ އާދަކާދަތަކުން ވެދުވި އެހެން ބުނުމް ނުކުރެއެވެ. ފަހު މި ޤުރުއާނުން، الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ވެދުވި ބުނުއްވުމުން ހުއްދަވައިގެން ނުވާކަން އެނގި ދެންވެސް އެހެން އެއަށް ބޯ ނުލަނބާ ލާޒިމް ނުވާއެއްޗެހަކަށް، ހިއްލަމާ، އަދި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ބުނުއްވުމަށް އެދުރުން ހުއްދަކުރުމަށް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ދިމާލަށް އެދުރުންމަތީ ކާފިރުން ކަމުގައެވެ. އެހެންނޫނީ (އެބަހީ: އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމް ނުކުރެނަމަ) އެދުރުންވާނީ އިސްލާމްދީނުން ގޮސް ކާފިރުންކަމުގައެވެ."
މިއެވެ.

ނަމަވެސް އިންކާރުކުރުމަކީ: އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ދުރުކަމާ ތަރުހީބުވާކަން މައްޗަށް ބަލަހާލާތަން ނިސްބަތުން އަބަދު ހިނގާ ތަފާސީލުއާއިގެން ހުރެއެވެ. އެހެން ގޮސް އޭގެ އެއްބަހާވެ ބުނެ: "އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ބަރާބަރު ހިތުން އިޖުތިހާދު ކުރާކަމުގައި ނުން! ހަމައެކަނި ބަލަ ގޮތުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ދުރުވާން ޝަރުޢީ ގޮތުން ބަލާއިރު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ގޮތަކީ ބަރާބަރު ބަލާލަކުރުމުގެ ބަރާބަރު ކަންކަން ޤިޔާސްކުރުމަށް ނިޔަ ކުރާ އަމާލުން ކުރާ މިސާލުތަކުގައިއެވެ!" ދެން މިއަހަރުތަކުގެ

ވައްކަން ޙަދަޖީ އިސްތިޙްލާލު ކަނޑައަޅައިގެން، އިޖުމާޢުވާ އެއްގޮތަށް
ޙަދަޖީ އިސްތިޙްލާލުން ކާފަރުކުރުން ވާނެއެވެ.
އޭގެ ބައެއް މީހުން، ޝައިޚުލް އިސްލާމްވެސް އާއި ޙަދަޖީ އިސްތިޙްލާލުން
ކާފަރުކުރުމާއި ބާވަތްތަކުގެ ބުނުއްވާ ހެދިއްޖެ. އެއީ ކަމެއް ވިދާޅުވެއެވެ.
ބުނެފައިވެއެވެ: "ދަންނާށެވެ! ޝައިޚުލް އިސްލާމްވެސް އިސްތިޙްލާލުގެ
ވާހަކަ ވިދާޅުވެދެއްވައި ބަޔާން ކުރައްވާ އެއީ ޙަރާމްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުމާ ކަމެއް
އިޖުމާޢުގެ ހުއްދަކުރެއްވިކަމުގެ ވިދާޅުވެއެވެ. އެކަމުން ކުރަމު ބައިގެ
ޙަރާމްކަމުގައި އިޖުމާޢުގެ ހުއްދަކަމެވެ އެ ޙަރާމްކުރެއްވިކަމާ ތަބާވުމެވެ
ނުދާނެކަމުގައެވެ." ދީން އެކަމާ ބަޔާން ދަލީލުތަކުގައިވެސް މުސްލިމު
ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވެދެއްވާ މިބަސްފުޅެވެ: -އެއީ ބަޔާންކޮށްދެވި
އެއަކީ ވިސްނާ ބަސްފުޅެއް އެކަމާ ވިސްނާ ފަރުމާނަކަށް ދަލީލުގެ
ބާރުކަން ހަމަމެއެއްކަމެވެ.-

(أن العبد إذا فعل الذنب مع اعتقاد أن الله حرمه عليه واعتقاد انقياده لله فيما حرمه وأوجبه فهذا ليس بكافر فأما إن اعتقد أن الله لم يحرمه أو أنه حرمه لكن امتنع من قبول هذا التحريم وأبى أن يذعن لله وينقاد فهو إما جاحد أو معاند ولهذا قالوا: من عصى مستكبرا كإبليس كفر بالاتفاق ومن عصى مشتهيا لم يكفر عند أهل السنة والجماعة وإنما يكفره الخوارج فإن العاصي المستكبر وإن كان مصدقا بأن الله ربه فإن معاندته له

ومحادته تنافي هذا التصديق. وبيان هذا أن من فعل المحارم مستحلا لها فهو كافر بالاتفاق فإنه ما آمن بالقرآن من استحل محارمه وكذلك لو استحلها بغير فعل والاستحلال اعتقاد أن الله لم يحرمها وتارة بعدم اعتقاد أن الله حرمها وهذا يكون لخلل في الإيمان بالربوبية أو لخلل في الإيمان بالرسالة ويكون جحدا محضا غير مبني على مقدمة وتارة يعلم أن الله حرمها ويعلم أن الرسول إنما حرم ما حرمه الله ثم يمتنع عن التزام هذا التحريم ويعاند المحرم فهذا أشد كفرا ممن قبله وقد يكون هذا مع علمه أن من لم يلتزم هذا التحريم عاقبه الله وعذبه ثم إن هذا الامتناع والإباء إما لخلل في اعتقاد حكمة الآمر وقدرته فيعود هذا إلى عدم التصديق بصفة من صفاته وقد يكون مع العلم بجميع ما يصدق به تمردا أو إتباعا لغرض النفس وحقيقته كفر هذا لأنه يعترف لله ورسوله بكل ما أخبر به ويصدق بكل ما يصدق به المؤمنون لكنه يكره ذلك ويبغضه ويسخطه لعدم موافقته لمراده ومشتهاه ويقول: أنا لا أقر بذلك ولا ألتزمه وأبغض هذا الحق وأنفر عنه فهذا نوع غير النوع الأول وتكفير هذا معلوم بالاضطرار من دين الإسلام والقرآن مملوء من تكفير مثل هذا النوع بل عقوبته أشد وفي مثله قيل: "أشد الناس عذابا يوم القيامة عالم لم ينفعه الله بعلمه" وهو إبليس

ومن سلك سبيله وبهذا يظهر الفرق بين العاصي فإنه يعتقد وجوب ذلك الفعل عليه ويحب أنه يفعله لكن الشهوة والنفرة منعته من الموافقة فقد أتى من الإيمان بالتصديق والخضوع والانقياد وذلك قول وعمل لكن لم يكمل العمل.) [21]

މާނައީ: "އަޅާގެ ވައްކަން އެދުވާ الله ހަރާމްކުރައްވާފައިވާކަން އިޢުތިރާފުވުން، އަދި އެކަލާނގެ ހަރާމްކުރައްވާ ވާޖިބުކުރައްވާ ކަންތަކުގައި الله އަށް ބޯލަނބާ ކިޔަމަންތެރިވެތިބެން އިޢުތިރާފުވުން ހުރި ދެން އޭނާ ފާފަވެރިޔާނަމަވެސް ފަހެ މީނާ ކާފަރަކަށްވާގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. ދެންފަހެ الله އެކަން ހަރާމް ނުކުރައްވާފައިވާކަން، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ހަރާމްކުރައްވާފައިވާކަން އެނގި އެކަމަކު މިހަރާމްކުރައްވުމުން ޤަބޫލުކުރަން އޭނާ ދެކޮޅުވެގެން، އަދި الله އަށް ބޯލަނބާ ކިޔަމަންވާން އޭނާ ދެކޮޅުހަދައިފިނަމަވެސް؛ ފަހެ އޭނާއީ އިންކާރުކުރާ ދެކޮޅުހަދާ މީހެކެވެ. ނުވަތަ ގޯސްނުވާ ބަދަލާ މީހެކެވެ. އަހަރެމެން އިބްލީސް ވިދާޅުވެއެވެ: "އިބްލީސް ފިރުޢައުން ބޭގަ އިސްތިކްބާރުވެގެން އުޅުނީ ފާފަކާރުން ވީމާ އިސްތިކްބާރު ކާފަރުވެއްޖެއެވެ." ޝައިޚުލްއިސްލާމް އުޅުއްވިފަދަ އަދި ... ދެކޮޅުހެދުމަކީ ދެކޮޅުވާ ހާލަތުގައެވެ. އެކަމަކު އޭނާ ... ނުވެއެވެ.

---

[21] الصارم المسلول: 1/521-522

މިހާ؛ އޭނާގެ ވެރި ތައްބަރީ ﷲ ކަލަން ތިދުކުރާނގެންވިތަސް؛ އެކަ
އެކަށަނގައި ދުރުވުވެރިވެ ގެނބުމަކަ ހުދުމަކީ އެ ތިދުކުރަހުން ނަފްސާނީކަމާ
ކަމެކެވެ. މިކަމުގެ ބަޔާނަކީ: ހަރާމްކަންތައް ހުއްޓާލުން އިސްތިޣްފާރުކުރާ
ބާރު އެކަށަކަން ކާސްކުރި މިހާރި އިއްތިފާޤުން ކާފަރުކަމެވެ. އެހެނި
ދުރުއާނުގައި ބަރަކާތްކަންކަން އިސްތިޣްފާރުކުރި މިހާ ފަހަ އައަން އިމާން
ނުވެއެވެ. އެކަމަކުއިނދު އެކަށަކަން ބަޔަކުރުމަށް ނިޔަމަލް
އިސްތިޣްފާރުކުރާ ހުއްޓާކުރިޔަސްވެއެވެ. އަދި އިސްތިޣްފާރުކުރުމަކީ
އެއްކަލަކު އެކަން ﷲ ބަރާވު ނުކުރައްވާ ކަލަން އިއްޔިތާރުކުރައްވާނެއެވެ.
އަސްއެއްކަރުގެ ﷲ އެކަން ބަރާވު ކުރައްވިކަމަށް އިއްޔިތާރު ނުކުރައްވާނެއެވެ.
މިކަން މިހަނބޭނި ރަބްބުއްދިޔަކަށް އިމާންވުމުގައި އަށް ވަކަށްސަރަހައްދު
ސަތަބުން، ނުވަތަ ރިސާލަތަން އިމާންވުމުގައި އަށް ވަކަށްސަރަހައްދު
ސަތަބުންނެވެ. އަދި އައީ ކުރިން އަށާފައި އޮތް ވަކި މުޤައްދަމާއަން
ބިނާވުމުގެ ނަތީ ސާފުސާދާ އިންސާނުކުރުން ދުކުޑު ހުދުމުއަކުމުގައި
ވެދާނެއެވެ. އަންއަބައި ފަހަރު ﷲ އެކަން ބަރާވު ކުރައްވިކަން އެނގިހުރެ،
އަދި ރަސޫލާ ފުސް ބަރަކާތްކުރުއްވީ ހަމައެކަނި ﷲ ބަރަކާތްކުރައްވި ކަންކަން
ކަން ދެނދިހުރެ ދެނފުސް އެ ބަރަކާތްކަން އިބުލީޖާރުކުރަން (ޖާބިރުދުކަން
ޚާރިޖުކަން އިޢުތިޤާދުކުރުން) މަނާވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަން ބަރަކާތްކަ
މިހާރު އިންސާނުކަން ގެދުރުނުކުރައްވެ. މިނާއި ކުރިން ބަނި މިހާރުވެރު
މާ ކުރުކުރު ބަޚު މިހަކެވެ. އަދި ފަހަރުއްގައި މި ބަރަކާތުން ޚާރިޖުވެ ނުގަނެވެ

މީހާއަށް ﷲ ޙުކޫމަތްކުރައްވާ ޙަޤީޤަތުގައިވާކަން ހަމަ އެނގިހުރެވެސް
ކަންތައް މިހެން ވެދާނެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު މިފަދައިން ވަނާވެގެން
ދެކޮޅުހަދާ އިންކާރުކުރުންވެސް އަމުރުކުރުއްވި ފަރާތުގެ ބުނުއްވުމަކާއި
ކުރުމުންވަނީކަން އިޢުތިޤާދުކުރުމުގެ އުޞޫލު މައްސަލައެއް
ސަބަބުންކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. އުޞޫލް މިކަން އުޞޫލިއްޔަތާއެކު އެކަލާނގެ
ބިދުޢަތުގެކަން ބިދުޢަތެއް ކުރާނެކަމުގައި ކުރިން މިކަން. އަދި ފުރަތަމަ އެއީ އެހެން
ޝަރީޢަތާ ހިލާފު ކަމެއްގައި ހަމަ އިންކާރުކުރާ ދީންވެސް ނުބައިކަމެއްތަކުގެ
އެގޮތް ނުވަތަ ނަފްސާނީ އެދުމަކަށް ތަބާވެގެން ކަމުގައިވެސް ވެދާނެއެވެ.
އޭގެ ބަޔާނާއިއަމަލުވެސް ކުރުވޭ. އެހެނީ ﷲ އާއި އަޅާނުލާ ދަރުސްވާ
ޙަރާމްކަމާއި ކާފަރުކަމަށް އެހެން އިޢުތިޤާދުވެ، އަދި މުއުމިނުން އެކަށްކަން
ޝަރީޢަތާ ކާފަރުވެއެވެ އެހެން ދީނުވެސް ކުރެއެވެ. ނަމަވެސް އެހެން އެކަމަކު
ނުކުރެވެ، ޝިރުކުއިސް ނަފްސާނީ ތަރުޖަމާވެއެވެ. އޭރު އެހެން މުޝާރިކު
ޝިރުކުގެ އެކަންކަން ދިމާވާނެއެވެ. އަދި އެހެން ބަލައިގަތެވެ: "ވޯހަބިއްޔާ
އެކަމަށް އިޤްރާރުވެ ނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަށް އިޢުތިރާފްވެސް (އެބަހީ
އެގޮތުން އިޢުތިޤާދީ (ޤަބުރުތަކުގައިވެސް ނުކުރާކަމެވެ. އަދި އަހަރެން
މިއަދުގެ ޚިޔާނަތް އެކަށް ނަފްސާނީ ކަމެކެވެ." މިވައްތަރަށް
ފުރަތަމަ ވައްތަރާ ތަފާތު ވައްތަރެކެވެ. އަދި މިސާ ކާފަރުކުރުމު
އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތް އެނގިގެންވާ ކަމެކެވެ. މިވައްތަރުގެ މީހުން
ކާފަރުކުރުމުގެން ޙުކުމްކުރެއްވި ފަރާތްތަކެވެ. ހައްޤުގެ، އެހެން އިބާދަތް

މާ ގަދަފަދަވަގެންވެއެވެ. މިހެން ބުނެވިފައިވަނީ އާޔަތާދަ މިހެންނާ
ވުދުގައިއެވެ: "ޤިޔާމަތްދުވަހު މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑަށް
ގަދަފަދަވަގެންވާ މީހުންނީ އޭނާގެ އިލާހުން ﷲ އާއިއެކު ފައިދާކުރާ
ނުކުތްތައިލުމެވެ. އިބްނުޢަބްބާސްގެ ވާހަކައެވެ." އަދި އޭނާގެ
ވެގެން ހިފޭ މިހުނުވާބުލެވެ. މިފަދަ މީހުން މާނަވެރިކަމުގެ ފަރާތުގައި
ފަހަރު ހަމައެވެ. އަހަރެން ފާފަވެރިވާ އަކަމެއް އޭނާ ކުރުން
ވާޖިބުވެގެންނެވެ ކުދިޔާކުރުން، އެކަން ކުރުވެގެންނުވެ ފައިބަކުރެވެ.
ނަމަވެސް އެކަމެއް އަބަދުވެސް އިސްލާމްދީން ޝަރުޢީތައް ނުފުރަތަ
އަލްއަން ދަރުކުރުމެވެ. އެކަން އިޚްތިޔާރުން، ބައިބައިކުރާ
ބަދުކުރާމީ ހިތްފަސްދިން ގެންގޮސްފައިވެވެ. އަދި ބަލައި އަދުރުކެވެ.
ނަމަވެސް އާދަމުގެ ބަދަލު ފުރަތަމަ ނުވިއެވެ." މިއެވެ.

މިގޮތަކަށްވާގެ ސިފަތްތަކުން ދަރިކުރުވަނީ ބަޔާންކަން އިސްލާމީދީން އެކާ
މަޤާމުގެ ގޮތުގައި ގެންދެވެ. އިސްލާމީދީނަ ބަޔާންވެގެންގޮތަކަށް ހިތްން
ގާތިމުގަން ޖަބުރުކަން ނުތިބާ ވާޖިބުކަމާއި ގާތިމުގެ. އިސްލާމީދީނުގެ
އިސްލާމީދީނުގެ. އަދި ދަރިކުރުވަނީ އެކަމާ އިސްލާމީދަރުމާކަން
ހުއްދަކަމުން ނޫން އެހެން ކަމުއަކަމުގައިވާ: އިސްލާމީކަން ބަލާކަމު ދެކަމުގަ
ވިދާޅުވުމަކީއެވެ. އެވަނަކަމުގެ ކަމިޔާގެ އަޑުދަރިން އެކަން
އިސްލާމީކަމާއި ފަރުއިއްޔާއެވެ.

އިސްތިޙްލާލުކުރުމުގެ ޝުޢޫރު އިސްލާމުގެ ތަންހަބުދުދަގި މިބައިގެން ކަމަށް ބާރުދީފައި އެކަކަށްވާނެ ކަމުގެ މިސާލުތަކެވެ:

(وقد روي في استحلال الفروج حديث رواه إبراهيم الحربي، بإسناده عن مكحول، عن أبي ثعلبة، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «أول دينكم نبوة ورحمة، ثم ملك ورحمة، ثم ملك وجبرية، ثم ملك عضوض يستحل فيه الحر والحرير.» يريد استحلال الفروج من الحرام... ويشبه - والله أعلم - أن يكون أراد بذلك ظهور استحلال نكاح المحلل واستحلال خلع اليمين ونحو ذلك مما يوجب استحلال الفروج المحرمة، فإن الأمة لم يستحل أحد منهم الزنا الصريح، ولم يرد بالاستحلال مجرد الفعل، فإن هذا لم يزل موجودا في الناس، ثم لفظ الاستحلال، إنما يستعمل في الأصل فيمن اعتقد الشيء حلالا) [22]

މާނައީ: "ފަރުޖުތައް އިސްތިޙްލާލުކުރުމުގައި ޙަދީޘެއް ރިވާކުރެވިފައިވެއެވެ. އެޙަދީޘް ރިވާކުރީ އިބްރާހީމް އަލްޙަރުބީގެ އިސްނާދުން، މަކްޙޫލް އަބޫ ޘަޢުލަބާގެ އަރިހުން، އަރިހުން، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނުގެ ފުރަތަމަކަމަކީ ނަބިއްޔާކަމާއި ރަޙްމަތެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ވެރިކަމާއި ރަޙްމަތެވެ. ދެން

އެއަށްފަހުވަނީ ޢަރްޝާއި ޤަލަމްބާރުވުމެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ވަނީ

ތަޚްތަގެންނާ (އަރިއްސާވެރި) ޢަރްޝުކަމެވެ. އެ ޢަރްޝުކަމުގައި ފަރުޤާއި ފަހަތު

އިސްތިވާފުޅުކުރައްވަނީއެވެ." އެކަލާނގެ ވަޙީދު ކުރައްވައިފި ބަޔާންކުރެއްވުމަ

ފަރުޤުވުމަ އިސްތިވާފުޅުކުރުމުގެ ވާހަކައެވެ... އެއީން އެކަލާނގެ

މުރާދުކުރައްވާ -والله أعلم- ފެންނަނީކަމުގައި ފުރަތަމަސްދުވަހުގައި ކަލޭވެންތާއި،

ވަރިހަމަވުން މަޤާމް ކުރަތުއިމާ ހުވާއިން ނަފްސުން ހުރިހާކަންކަން

އިސްތިވާފުޅުކުރެއްވުން ފާޅުވުމާ އަރުދަ ކަމަކާއި ވާހަކައެވެ. އެއީ އެއިން

ބަޔާންވެގެންވާ ފަރުޤުވުމަ އިސްތިވާފުޅުކުރެއްވުން ކަމަކާއެވެ. އެހެން އެއްކަމަކުން

އެކަކުވެސް ބަޔާނާކަމަ ޖެހިކުރެއްވުން އިސްތިވާފުޅު ނިކުމެއްވެވެ. އެއީ

އިސްތިވާފުޅު މުރާދުކުރައްވާ ހުސްއެކަނި ކަމާ ޕަވަރުކަމަ ސާފުވެ.

އެހެން މިގޮތަ ޕަރަފުކުރުމަ ދިސްތިކަމުގެ ތެރެއިން ފުރަތަ ނިކުމެއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު އިސްތިވާފުޅުގެ ވާހަކަ، ހަމައެކަނި ޤާނޫނުކުރާވެސް

އަސްލު އެއްގޮތަ ބަޔާންވެގެންވާކަމަ އިޖުމާޢުކުރާ މިހާރު މަޤާމުގައެވެ."

މިއެވެ.

އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައި އެވަނީ: "އިސްތިވާފުޅުކުރެއްވުން ހުސްއެކަނި

ޕަވަރުކަމަ މުރާދު ނިކުމެއްވިއެވެ." މިއާމު ވިސްނާލާ ފާހަގަކުރާށެވެ.

* <u>ހަތަރުވަނައީ:</u> ތަބްދީލުކުރުން (ދީން، ޝަރީޢަތް ބަދަލުކުރުން)

ޝައިޚުލް އިސްލާމްއާއި އެހެން އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކުގައި އޭގެ މާނަ:

* ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(والإنسان متى حلل الحرام -المجمع عليه- أو حرم الحلال -المجمع عليه- أو بدل الشرع -المجمع عليه- كان كافرا مرتدا باتفاق الفقهاء. وفي مثل هذا نزل قوله على أحد القولين: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴿٤٤﴾﴾ أي هو المستحل للحكم بغير ما أنزل الله ولفظ الشرع يقال في عرف الناس على ثلاثة معان: "الشرع المنزل" وهو ما جاء به الرسول وهذا يجب اتباعه ومن خالفه وجبت عقوبته. والثاني "الشرع المؤول" وهو آراء العلماء المجتهدين فيها كمذهب مالك ونحوه. فهذا يسوغ اتباعه ولا يجب ولا يحرم، وليس لأحد أن يلزم عموم الناس به ولا يمنع عموم الناس منه. والثالث "الشرع المبدل" وهو الكذب على الله ورسوله صلى الله عليه وسلم أو على الناس بشهادات الزور ونحوها والظلم البين فمن قال إن هذا من شرع الله فقد كفر بلا نزاع. كمن قال: إن الدم والميتة حلال - ولو قال هذا مذهبي ونحو ذلك.)[23]

---

[23] مجموع الفتاوى: 3/267-268

މާނައީ: "އަދި އިންސާނާ އެކަކަކަށް އިޖްމާޢުވެވިގެންވާ ހަރާމް ކަމެއް ހުއްދަކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ އެކަކަކަށް އިޖްމާޢުވެވިގެންވާ ހަލާލުކަމެއް ހަރާމުކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ އެކަކަކަށް އިޖްމާޢުވެވިގެންވާ ޝަރުޢު ބަދަލުކޮށްފިނަމަ؛ އޭނާވާނީ ފުޤަހާއުވެރިންގެ އިއްތިފާޤުން މުރުތައްދުވެގެންވާ ކާފިރަކަށެވެ. ދީޤާއުދުންލަރު އެއް ޤަވާއިދު މަސްއަލަ، މިއާތުމް ބާވައިލުއްވިސް މިސާލުގެ ކަންކަމާދުރުގައިވެ: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾ [المائدة: 44] މާނައީ: الله ބާވައިލުއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރުން ބަލާދުކުރުން ހުއްދަކުރާ މީހާއެވެ. އަދި "ޝަރުޢު" މިތަނުގައި މިސްރިކަންގެ ބުރުޤުގައި ވިން މާނައާއިގެ ކަމެއްކަން ބާސްފުޅުވެ:

- (ފުރަތަމަވަނީ:) ބާވައިލުއްވިގެންވާ ޝަރުޢެވެ. އެއީ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަކަށްބާވައިގެން ވަޙީގެންނުވި ކަންތަކެވެ. މިއަދު ތަބަޢުވުން ވާޖިބުވެގެންނެވެ. އަދި އެއީ ޒާތުފުޅުއިޖު މީހާއަށް ބުދުބާލުވުން ވާޖިބުވެއްޖެވެ.
- ދެވަނަވަނީ: ތައުވީލުކުރެވިގެންވާ ޝަރުޢެވެ. އެއީ އިޖްތިހާދުކުރައްވާ އިލްމުވެރިންގެ ރައުޔުތަކެވެ. މިސާލަކަށް މާލިކީއާއި އަބޫޙަނީފާ ބާބާއުންގެ މަޛްހަބު. މިއަށް ތަބަޢުވުން ހުއްދަކުރެވިގެންނެވެ. އަދި ވާޖިބެއް، ބަރާބަރު ނުވެއެވެ. އަދި އެއްވެސް މީހަކު އެއްޗެއް މިސްރިކަންގެ އަކަން ޖާޒިމުކުރުމުގެ ބައްދަލެއް، އަދި ޔާއްދު މިސްރިކަންގެ އަކަން ވަނާކުރުމުގެ ހިބަދެން ނުވެއެވެ.

⭕ ތިންވަނައީ: ބަދަލުކުރެވިގެންވާ ޝުކުރުވެރިވެ. އެއީ: ﷲ އާއި
އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ޝުކުރުކުރުމާއި، ނަފްސާ މިސްކީނުކަމާ ވައްކަން
ދުލު ހިތާއި އެގުތަ ކަންކަން ބޭނުންކުރުމުގެ ޝުކުރުކުރުމާއި، އަދި ބައިވަރުގެ
ސާބިތުވެގެންވާ އަސާސްތަކެވެ. ފަހެ މިކަންކަން މިއީ ﷲ ގެ ޝުކުރުގެ
ޤާޢިދާތަކެވެ. ކަލާނގެ ބޮޑު މިހާ ދެން އިއްވުން ހިތްހިފުމެވެ ދުވަހާ
ސާބިތުވުމެވެ! އީ މިސާލަކަށް ދުޢާކުރި ކުރިއަށް ގެންދާ ބަޔަކު ހިމެނޭގޮތަކަށް
ބުނާ ދީން ގެންދެވެ. އީ ތިމަންނާ މަސައްކަތް އަދިވެސް އެއްބައި އަހާ
ބުނެދެނީ ވިސްނެވުމެވެ." ކިޔެވެ.
ދެން އެކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅުގައި އެވާ: "މިކަންކަމުގެ ﷲ ގެ ޝުކުރުގެ
ޤާޢިދާތަކާ ބުނެދީ މިހާ އަހަރެމެން ހިތާމައާ ނުކި ސާބިތުވުމެވެ."
މިހާރު ވިސްނާ ދުޢާކުރަނީ ހާމަކުރަމުންނެވެ. އެޔުން މިޢާދާގެ ޒަވާރިޖުން،
ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންނާ ޖަދަލުކުރަ ވެރިޔާ އިސްތިރާތުކުރި ކަލުން
ނުންކަލުން ކަލުމާގެ ބަހުން ބަލާއިރު ކިހިނެއް އެނގޭނީ ބުނާ ބުނުމަށް
ޖަވާބު ހަމަވެގެންދިޔައެވެ.

*** ފަސްވަނައީ: ޢިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކަށް ބަލާލީމު:**

ފުރަތަމަވަނަ: މިޒަމާނުގެ ބައެއް ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިންގެ ބަސް:

*** ޝައިޚް އަބްދުލް ޢަޒީޒް ބިން ބާޒް (1420ހ) އާ ސުވާލުކުރެވުނުއިރު:**

"ވަޟްޢީ ޤާނޫނުތައް ބަދަލުކުރުމުގެ ގަބޫލުކުރާ މުސްލިމުން ބޮޑުވާ ކުފުރުކަން ވާނެތޯއެވެ؟"

ޖަވާބުގައިވޭ: (إذا استباحها، فحكم بقانون غير الشريعة، يكون كافرا كفرا أكبر، أما إذا فعل ذلك لأسباب خاصة كان عاصيا لله من أجل الرشوة، أو من أجل إرضاء فلان، وهو يعلم أنه محرم يكون كفرا دون كفر، أما إذا فعله مستحلا له، يكون كفرا أكبر، كما قال ابن عباس في قول: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾، قال: ليس مثل من كفر بالله، لكنه كفر دون كفر. إلا إذا استحل الحكم بالقانون أو استحل الحكم بكذا أو كذا غير الشريعة يكون كافرا، أما إذا فعله لرشوة أو لعداوة بينه وبين المحكوم عليه، أو لأجل إرضاء بعض الشعب، أو ما أشبه ذلك، هذا يكون كفرا دون كفر.)[24]

---

[24] مجموع فتاوى ومقالات ابن باز: 147/28

މާނައީ: "އެއީ އެކަށީގެން ހުއްދަކަމުގައި ހުއްދަކުރިޔަސްމެއެވެ. ހުއްދަކަމެއްގެން ޝަރީޢަތާ ޚިލާފު ޤާނޫނުތަކުން ޙުކުމްކުރިނަމަ އޭނާވަނީ ބޮޑު ކުފުރުން ކާފިރުވެގެންވާ މީހެއްކަމުގައެވެ. އެކަމަކު އެއީ ޒާއްބަވާ ސަބަބުތަކަކަށްޓަކައި އެކަން ކޮށްފިނަމަ ވަނީ ﷲ އަށް އުރެދުނު މީހަކަށެވެ. ރިޝްވަތެއްގައި ހިތްވަރުގެން، ނުވަތަ ދިވެސް މީހަކު ދުޝްމަނުކަމުގެން، ހަވާއިހަވީސްތަކާހުރެ އޭނާއަށް އެނގިހުރެ ކޮށްފިނަމަވެސް ކުފުރު ދޫނަ ކުފުރަކަށެވެ. ދުނިޔަވީ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެގެންދާ އެއީ އެކަށައިގެން ކަމާއިގުޅޭގޮތުން ވަނީ ބޮޑު ކުފުރަކަށެވެ. އެއީ އިބްނު ޢައްބާސް، ﷲ ގެ ރަޙްމަތްލެއްވުމައި ވިދާޅުވިގޮތަށެވެ: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ވިދާޅުވިއެވެ: "އެއީ ﷲ އަށް ކާފިރުވާ މީހާ ގޮތަކަށް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ކުފުރު ދޫނު ކުފުރެވެ." ވަނަވީ ޤާނޫނުން ޙުކުމްކުރުން އެއީ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކޮށްލާ ގޮތްވީއެވެ. ނޫނީ ޝަރީޢަތް ދިރުވައި މިވެސް އެވެސް އެއްކަމެއް ޙުކުމްކުރުން ހުއްދަކުރާ ޙަލާލުކުރިނަމަ އޭނާވަނީ ކާފިރެއްކަމުގައެވެ. އެކަމަކު ރިޝްވަތަށްޓަކައި، ޙުކުމްކުރިޔަސް މީހާއަށް އޭނާއަށް ދުއްތުރާ ބަދުވޮއްޔަކަށްކަމަކާހުރެ ނުވަތަ ތަޢައްޞުބުގެ ބަދަލު ދުޝްމަނުކަމުގެން، ނުވަތަ އެހެން އެއްޗަކާ ކަމަކާހުރެ އެހެން ކަމެއްކޮށްފިނަމަ ވާނީ ކުފުރު ދޫނު ކުފުރުކަމުގައެވެ."

އިތުރަށް ޝައިޚު އިބްނު ބާޒުއާ ސުވާލުކުރެވުނެވެ: "މިހެން އެއްކަލަ ޝަރީޢަތް ބަދަލުކުރުމަކީ ވަކި ޤާނޫނުއަސާސީއާ ހުއްދަވާނެކަމެއްތޯ؟"
ވިދާޅުވިއެވެ:

(إن كان لم يقصد بذلك الاستحلال، وإنما حكم بذلك لأجل أسباب أخرى يكون كفرا دون كفر، أما إذا قال: يباح لا حرج في الحكم بغير ما أنزل الله، وإن قال الشريعة أفضل، لكن إذا قال: ما فيه حرج مباح يكفر بذلك كفرا أكبر، سواء قال: إن الشريعة أفضل أو مساوية، أو رآه أفضل من الشريعة، كله كفر، نسأل الله العافية يعني في جميع الصور، لكن يجب منع ذلك وهو كفر دون كفر) [25]

މާނައީ: "އެކަން އެހެން އިސްތިޙްލާލުކުރުން ޤަސްދު ނުކުރާނަމަ؛ އެކަމަކު އެހެން ސަބަބުތަކަކާހުރެ ހުކުމްކުރާނަމަ އެވާނީ ކުފުރު ދޫން ކުފުރެވެ. އެކަމަކު އެކަން މިހެން ބުނެފިނަމަ: "ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރުން ހުއްދަ، އެއްވެސް މައްސަލައެއް ނެތޭ" ބުނެފިނަމަ އެކަން ޝަރީޢަތް މާ ރަނގަޅުކަމުގައި ބުނިނަމަވެސް، (އެއާ ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރުމުގައި) މައްސަލައެއް ނެތްކަމަށް ބުނެފިނަމަ އެކަން ބޮޑު ކުފުރު ކަމަށްވާނެއެވެ. ޝަރީޢަތް މާ ފުރިހަމަކަމުގައި ނުވަތަ ހަމަހަމަކަމުގައި ބުނި، ނުވަތަ ޝަރީޢަތަށްވުރެ އެ ޤަވާނީނު ދެކުނު ކަމުގައިވިޔަސްވެއެވެ.

[25] مجموع فتاوى ومقالات ابن باز: 148/28

އެއީ ހުސް ކުފުރެވެ. الله ގެ ބަސްތަކަށް އިޖުތިހާދަކަށް އަދުވެވެ. އެހެނީ
ހުރިހާ ޒަމާނެއްގައިވެސް އަދި ހުރިހާ ތަނެއްގައިވެސް ޢަމަލުކުރަން
ޖެހެއެވެ. އަދި އެއީ ކުރީ ދުވަސް ކުރީގެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ: (ولا إيمان لمن اعتقد أن أحكام الناس وآراءهم
خير من حكم الله ورسوله، أو تماثله وتشابهه، أو أجاز أن يحل محلها
الأحكام الوضعية والأنظمة البشرية، وإن كان معتقدا بأن أحكام الله خير
وأكمل وأعدل.)[26]

މާނައީ: "الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމަށްވުރެ މީސްތަކުންގެ
ޙުކުމާއި ރައުޔުތައް މާ ރަނގަޅުކަމުގައި، ނުވަތަ އެއާއެއްވަރު
ވަޟްޢީ ގާނޫނުތަކާ، އިޢުތިޤާދުކުރާމީހާ، ނުވަތަ އެ ޙުކުމްތަކުގެ ބަދަލުގައި އެ
ބަޝަރީ ނިޒާމުތަކާއި ވަޟްޢީ ޙުކުމްތައް ހިނގުމަށް ހުއްދަކޮށްދިނުމަކީ
ޖާއިޒު ކަމަކަށް ހަދާނަމަ، އެއީ ކާފިރެކެވެ. އޭނާ الله ގެ ޙުކުމް މާ
ރަނގަޅު ފުރިހަމަ ޢަދުލުވެރިކަން ބޮޑުކަމަށް އިޢުތިޤާދުކުރިކަމުގައިވިޔަސް."

އަދި ޝައިޚް އިބްނު ބާޒުގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން އިތުރަށް؛ ނުވަތަ
ޤާނޫނީ ނިޒާމު ތަކުގެ ބަދަލުގައި ކުރުމަށް ފަދަ ނަވާޤިޟު
ކުރިއެރުމަށްޓަކައިވެސް. ހަމައެކަނި، ކުފުރުމިނަކަށް ބަލާފައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި
ވާނީ ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

---

[26] مجموع فتاوى ومقالات ابن باز: 79/1

ދެވަނައަށް: ކުރީގެ ނަޖްދުގެ އިމާމުންގެ ބަސްފުޅު:

ޒަވާހިރުންގެ ޝުބުހަތަކާމެދު ވާހަކަދައްކަވާފުން ޝައިޚު ޢަބްދުއް ލަޠީފު ބިން ޢަބްދުއް ރަޙްމާން ބިން ޙަސަން (1293ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(أن جميع الأحكام الشرعية إذا صدرت عما في الكتاب والسنة فهما الحاكمان، ولا ينسب الحكم إلى الرجال إلا بقيد، وجاءت السنة بأن الطاعة في المعروف، وهو ما أمر الله به ورضيه من الواجبات والمستحبات. وإنما يحرم التحكيم إذا كان المستند إلى شريعة باطلة تخالف الكتاب والسنة، كأحكام اليونان والإفرنج والتتر وقوانينهم التي مصدرها آراؤهم وأهواؤهم، وكذلك سوالف البادية وعاداتهم الجارية. فمن استحل الحكم بهذا في الدماء أو غيرها فهو كافر. قال تعالى: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾[المائدة: 44]، وهذه الآية ذكر فيها بعض المفسرين: أن الكفر المراد هنا كفر دون الكفر الأكبر، لأنهم فهموا أنها تتناول من حكم بغير ما أنزل الله، وهو غير مستحل لذلك، لكنهم يتنازعون في عمومها للمستحل، وأن كفره مخرج عن الملة.) [27]

---

[27] منهاج التأسيس والتقديس: 1/70–71

މާނައީ: "ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުގައި ވާޖިބުން ހުރިހާ ޝަރުޢީ ހުކުމްތައް އަތުވެއްޖެނަމަ ހުކުމްކުރާ ހާކިމަކަށްވާނީ އެ ދެއްކުމެވެ. އަދި އެހިސާބުން އެ ހުކުމް، މިންކުރި ހުކުމުއިލާހީގެ ނިސްބަތަކީ ނުކުރެވޭނެއެވެ. ޤާއިދާ ތައިގެން ނޫނީއެވެ. އަދި ސުންނަތުގައި އައިސްފައިވާނީ ހިތަމަނުވުންވަނީ ހުކޫމަތުގައި ކަމަށެވެ. އެއީ الله އެކަށައަޅުއްވަން އަމުރުކުރައްވާ އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލު ވަޙީއާއި ސުންނަތް ކަންކަމެވެ. ހުކުމްފުޅުކުރުން ހަރާމުވާކަން ކަނޑައެޅި ބަޔާންކުރެވޭ އެއްޗަކީ ޤުރްއާނާއި ސުންނަތާ ޚިލާފުވާނަމަ ބާޠިލް ޝަރީޢަތެކެވެ. ކަލޭގެފާނުމެން މިސާލަކަށް ޤާނޫނީން (ގުރީނު މިހުން) ނަގައި، ޤަވާޢިދުނަގައި ހުކުމްތަކާއި ޤާނޫނުތަކެވެ. އޭގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އެޅިފައި ވިޔަފާރި އެއީއިސްލާމީ އެދުންތަކެވެ. އެފަދައިން ބަލައިގަތުމަށް ހިސާބު ބަދަލުވުމާ ގުދުރަތާދެކާއި، ހިންގުން އަންނަ އެފިނެއް ގެންބިރަސްފާއެވެ. ޚިލާފު އައިސް ކަނޑައެޅި މިއީކަމެއް ހުކުމްކުރުން އިސްލާމްކުރާފައި ހުކުމްކުރާ މިހެން ކުރެ ކާފިރުކަމެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކޮށްދެއްވުމެވެ: ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ﴾[المائدة: 44] މާނަކަމުގައި ބަޔެއް ކުފުރުގެ ފިކުރުކުރާމާ ގޮތުގައި: މާނަކަމުގައި މުސްލިމުވެގެންވާ ކާފިރަކީ ބޮޑު ކާފިރުންނެވެ ތަރުތީބުގެ (ކާފ) ކާފިރެވެ. އެހެން އަބަދުވެސްތަން ފުރަތަމަ ފިޔަވައި އިސްލާމްދާއިރާއިން ހުރަސް ނުކުމެ ހަމަ الله ބާވައިލައްވާ ގޮތް ޒިޔާދަން ހުކުމްކުރާ މިހެން އެއްޗެއް ޝަރުޢީގޮތުގަވެ. (އެހެންވެ ކާފ ކާފިރުކަމަށް

ވިދާޅުވިއެވެ.) ނަމަވެސް އިސްލާމީޝަރީޢަތުން ހުކުމްތަކާ ދިމާވާ ގަވާނީން
އެއާއިބެ ޙުކުމްގޮސްނަވާކުރަމުންދާ، އަންނަ ޤާނޫނު މިއުތުބުން ބަޔާނު
ޤާނޫނު ކުރަމުން ގެންދެވޭ އަޅުގަނޑުމެން ބުނީ ދީނުން ބޭރުވާ ކުފުރެވެ." މިއެވެ.

✱ ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން (1349ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(ينبغي أن يعلم أن من تحاكم إلى الطواغيت أو حكم بغير ما أنزل الله، واعتقد أن حكمهم أكمل وأحسن من حكم الله ورسوله، فهذا ملحق بالكفر الاعتقادي المخرج عن الملة كما هو مذكور في نواقض الإسلام العشرة، وأما من لم يعتقد ذلك لكن تحاكم إلى الطاغوت وهو يعتقد أن حكمه باطل فهذا من الكفر العملي.) [28]

މާނައީ: "ދަންނަންވީ ކަމަކީ: ޠާޣޫތުންގެ ގާތަށް ޙުކުމް އުފުލާ ނުވަތަ
ﷲ ތަޢާލާ ބާވައިލެއްވި ޙުކުމްތަކުން، އަދި އެތެރިކުރެވިގެން ޙުކުމް ﷲ
އާއި ރަސޫލާގެ ޙުކުމަށްވުރެ ފުރިހަމަ ވާނެކަމަށް
ޤަބޫލުކުރާ މީހާ މިކަމަކީ ކުފުރުވެރި ހުކުމެއް؛ ދީނުން ބޭރުވާ ކަމެކެވެ.
އިސްލާމް ބޭރުވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ. ނަމަވެސް އެހެން
ޤަބޫލު ނުކޮށް ޠާޣޫތުގެ ގާތަށް ޙުކުމް އުފުލާ ނަމަ، ޢަމަލީ ކުފުރެވެ.
އެކަމަކު އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ޙުކުމެއް ބާޠިލު

ދީނާ، އޭނާ އެއާއަކު އެބަކުމް ބާޠިލުވެގެންވާކަމަށް އިޢުތިޤާދުކޮށްގެން ވާނަމަ

ފަހެ މިއީ (ދީނުން ބޭރު ނުވާ) އަމަލީ ކުފުރެވެ."

ޝައިޚު ދުވަސްވަރުގައި ޖާހިލުވުމުގެ ގޮތަށް ބުނުމް ހުރަސް ދިއުންވަނީ:

ޤާރިއްޔާގެ އާދަކާދަތަކަށް ބުނުމު އެރުޢުދިގެއްޔެވެ. އަދި ބައެއް ބަދަރުން

އެކަންތަކުގެ މައްޗަށް އެއްބަސްވެ އިއްތިފާޤުވެ، އެމީހުންގެ ގަބީލާތަކުގެ

މައްޗަށް ކަނޑައަޅާ ތަޙުކީމްކުރި ވަސީލަ ގާނޫނުތަކަކެވެ.

✱ ޝައިޚު ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން (1349ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(ثم بعد ذلك: انثلت ولاية آل سعود، ثم صار الأمر بعد ذلك لآل رشيد، وحصل من أهل نجد إعراض عن الدين، وضعف أمر الإسلام فيهم حتى غلب على أكثرهم الجهل ونسيان ما كانوا عليه أولا؛ فنبذوا شرع الله وراء ظهورهم، وصاروا يتحاكمون إلى الطواغيت وسوالف الآباء والأجداد، وفشت فيهم المنكرات والفواحش وأنواع المعاصي التي يطول عدّها.) [29]

މާނައީ: "ދެން އެއަށްފަހު އާލު ސުޢޫދުގެ ވިލާޔަތް ބަލިކަށިވެ

ގެއްލިގެންދިޔައެވެ. އެއަށްފަހު ވިލާޔަތް ދިޔައީ އާލު ރަޝީދުންނަށެވެ. އަދި

ނަޖްދުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ދީނުން ދުރު އަނބުރާލާ ފުރަގަސްދިނުން

ހިނގާ، އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އިސްލާމްދީނުގެ ކަންކަން

ބަލިކަށިވެގެންދިޔައެވެ. އެހެންގޮސް އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންގެ މައްޗަށް

[29] منهاج أهل الحق والاتباع: 19/1

ޤާނޫނުކަމާއި، ކުރިން އެމީހުން ތިބި ގޮތް ހަނދާންނެތުމުން ގަދަފަދައެވެ. ދީން
އެމީހުންގެ ފުރަގަސްކޮށް ﷲ ގެ ޝަރީޢަތް އެއްލާލާ، ޖާހިލިއްޔަތާއި ކާފިރުންގެ
އާދަކާދަތަކަށް ބުރަވެ ހޯދަން ފެށިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތަރައްގީ
ފުރުސަތުތަކާއި ފާރިސް ކަންކަމާއި، އޭގެ ވަހަކަދައްކަމުން ދިގުމަރުން އުޅުނަށަރަ
ފާފަތަށް ފެނިގެންދިޔައެވެ." މިއެވެ.

* ހަވަނައި: ރުކޫޢުދުގެ މައްސަލަ ތަޝައްހުދުގެ ޒިކުރުތަކާ ގުޅޭގޮތުން.

އޭގެ ތެރެއިން މިހާރު (ޢަބްދުއް ރަޙްމާން ބިން ޔަޒީދު އަލްނަޚަޢީ) ގެ ރިވާޔަތު ތެރޭގައި ބުނެފައިވެއެވެ: "ތަޙިއްޔާތު ލިއްލާހި ހަމައެކަނި ﷲ ގެ ރައްޔިތުންނެވެ. އަދި ތަޙިއްޔާތުގެ މާނައަކީ ވަރަށް ދުރާލައި ހާޟިރުވުމެވެ.

އެއީ: ﷲ ގެ ތަޙިއްޔާ ދުރުވެވުނުމެވެ. އެހެނީ އެކާ ﷲ ގެ ތަޙިއްޔާތަކަށް ދުރުވެވުނުހަނދާން އެކީ ބަރަކާތު އެއްކަލަ އެއްސަރުކަށް ސަޢަރުއްޔާވެ. ދެވަނައި: އެއީ ﷲ ގެ ރައްޔިތުންނަށް ރައްޔިތުންގެ މައްސަލަ އަރައިގަތުމެވެ. އަދި އެއީ ތަޙިއްޔާތު ހިތް ބައިވެރިވުން ރަޖަލާއެވެ." މިއެވެ.

މިއީ އާ ޝުބުހަތެއް ނޫނެވެ. ފެންނަ ގޮތުގައި އެބާ މިޝުބުހަތަ ނަގާފައިވަނީ އެކެން ބަޔަކުގެ ހިޔާލިންނެވެ. އެހާގެ ޙަޤީޤަތް އެނގޭ ތެރެއިންވާނީ ވާހަކަތަކެވެ. އެހެން ދަރިވަރުންގެ ތެރެއިން މިއީ އަޅުގަނޑު ބަހުރިވެ ކަލިން ވަރަށް ދަރުސް ނުދެވެ.

އަދި އެއާއި މިއީ ތަޙްމީދު ފުރަތަމަ ތަޙިއްޔާތުއެވެ. އެބައިގައި ފުރަތަމަ، ތަޙިއްޔާތު ސަލާމަތުން ނުވާނެ ދެކޭން ކަލާމުން ތަޙިއްޔާތު ކަލާމް -އެއާ އެކަން ބަޔާނު ކުރެވިއްޖެ- އެއިން އެއާ ދެކެވިދާ ކަލާމް ބެލޭ އެއާއި ބަހުގެ އެކަން ފުރަތަމަ ބަޔަކު ކަލާމް ނުވެއެވެ. މަސައްކަތާ ތަޙިއްޔާތުގެ އަދި އެއާގެ މަސައްކަތްކުރަމުންދާ މައްސަލަ ޝުބުހާތްގެ މުސާލަމާއި

ބަސްފުޅުތައް އައިސްފައިވެއެވެ.[30] މިހާނަ ބަސްގުރާ ވިއްޔާ ތަނެއް

ހުޅުވުމަށް އަދި އޭނާ ރާ ހުއްދަކުރައްވާނެކަމަށް ބުނެ ކާފަރު ނުކުރައްވައެވެ.

މިހާރު ޖިނާޢަތާ ހަރިވިއްޔާ ތަނެއް ހުޅުވައިގެން 24 ގަޑިއިރު ހުދުމަތްދިނަސް

އޭނާ އެކަން ހުއްދަކުރާކަމަށް އެކަމުން ނުނިސްބަތްކުރެވެއެވެ. ބަޔަކު ބުނާ

ހުރުމަށް ދަރުމާ ބޭނުންތަކައް ހުވާ، ދަވާއިދުތަކަކުން އެކަމުތަކުން

ހިނދިރަށް އަދި އެއީ އެމީރުން އެކަން އިސްތިރާޙަތްކުރާ ކަމަން ބަޔާ

ކަފާރާތްކުރަމުން ނުނުވެ. އެއީ އެކަންކަމުގެ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ބޭނުމި

މުނާފިޤުތަކަށް ކަމުގައި ފާޅުކުރެވިއެވެ. އަހަރުމެންގެ މިމައްސަލަފުސްކަސް

ހަމަ އެފަދައިންނެވެ.

މިތަނުގައި ވާހަކަ މިގެންނަނީ އެގޮ ޢާލިމުގެ ކަރުކުރާފަދަ ކަމެއް ހިތުން

ކަންކަމާ މެދުގައިއެވެ. ނުނުވެ. އެކަމަކު الله ތަޢާލާއެވެ ގަދަ ޒިކުރާތް

ކަނޑައަޅުއްވާ ބުނާށެވެ މެދުގައިއެވެ. ޝަރީޢަތް ނަތީޖާގައި الله

ތަޢާލާއިވެ ގަބޫލް ބުނާދުވަހުން، ތަޢާލާމިކަން ނިކަމާ ގެޑިގެންނާވެއެވެ. الله

އަޅު ބާރުވަންތަވެއެވެ، އަދި ބުނާ ބުނާދެމުން އަހާފަތާ ވެދި ތަޢާލާދު

އަސްލަހު ވަރަސީލާ އަދި ތަޢާލާރު ނުކުތުއްޓާ އެއަން ދަޢާވާރަދޭ

ކަމެވެ. އަދި އަޔާ الله ގެ ޝަރީޢަތުން ބުނާވ ހަދުމަން

[30] މި ވަރަކަތުގެ ފަރާތުން ނިރުން ބުރުހާ ބޭނު ދެފުޅު ކަމުގައިވާ، އައްސުނަން އަލްކުބުރާގެ
ފޮތާއި ބަސްފުޅު އަލްމުބާރަކްފޫރީގެ ޝަރަހު މިހާރު ހުށަ ތުޙްފަތުލް
ބަސްފުޅުތަކާއި ވަރަކަށްވެސް ވާހަކައިގެނެވެއެވެ.

އަމުރުފުޅުގެންވުމުން ތަޞްދީޤުކުރަނީ އަޅުކަމުގެ ބައެއްކަމުގައިވާ ބައިތިރިކުރު

އުފުލިއްޔާ އަހަރެވެ. ނަމަވެސް ސަލާމްކުރުމާއި ޖެހޭކަމެވެ: މިކަމުގައި

ރުކޫޢުކުރުމުގެ ކަމާބެހޭގޮތުން، ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ޝަރީޢަތުގައިވާ

ބައްދަލުވުމެއް ކުރެވޭނަމަ އެކަންކުރާ މީހާ ހުރިހާ ބާރުގަދަކަމެއް ޖެހޭ

ޝިރުކުކުރާ މުޝްރިކަކަށްވުން ޚާއްޞަވާކަމެއް ނުވެއެވެ. އޭގެ ބޮޑު

ކަމަކަށްޓަކައިވެ:

ފުރަތަމަކަމަށް: ކަންތައް ޝަރީޢަތުގައިވާ ޝަރީޢަތާ ބުނުއްވާ ހާލަތުގައި ކަމެއް

ނުވެއެވެ. ދެންފަހަރު ބަޝްރީއާ ބިންމަގު މަޖްބޫރާވަ: އާދައި ބަރަކާތްކަން

ބަހާލާން އަދި ބަހާލު ކަންކަން ބަރަކާތްކުރެވޭ އަޅުކަމުގެ ގޮތުގައި ކުރެވޭ

ކަންބޮއު ކަމުގައިވާނަމަ؛ ފަހަރު މިކަން ﷲ އަށް ގުނޑު ނޫވެއެވެ. މި

ބައްދަލު ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދޭތި މީހާ ﷲ އާއިކަ

ޝިރުކުކުރުމެވެ. އަދި އެހާގެ ޝިރުކު މިކަމުގައި ގެރިފަލިވަނީ

ރުކޫޢުކުރުމާއި އަފްރަސާމު ވަރުބާފަރުގަނޑެވެ. އަދި އޭގެ އިޚްލާޞްކުރު ބޭނު

ޝިރުކުކަމެވެ. ދެންފަހަރު ޖެހިފަހި ތާނގުފަތަ އަކަމަން މަސްދަރުމަލުބެހި

ތާނގުއް ޝަރީޢަތުން ކަންޖެހިގަތީގޮ މިއާ؛ ފަހަރު މިސާލެއް ﷲ

ހުރިހާކަމެއްގައި ބަލާލުމުއް އަދި ކަލޭހިގައި އަކަރާދޭދާ ބައިވަރުކަން

އެގޮތުގެކަން ބުނެވޭ ނޫނެހެއްވެ؟ އަދި މިގޮތަ ތާނގުއް ޖެހުރުކާނ ހިމަރުކާނު

މިހާ؛ ﷲ ފިޔަވައި މަސްރޫޙުކަން ޝަރީޢަތުގެ ބައްދާ ދޭހީކަމަން

ބުނެވޭނެހެއްވެ؟ މިކަމުގައި މިތާނގުބެހިގައި ﷲ ގެ ބުރުމާ ހިރާފުވާ

ކަންތަކެއް ނުހިމެނޭނަމަވެސް ނުބުނެވޭނެއެވެ. އެހެނީ މިދުނިޔަކީ
ޝުރުޢުކުރުމުގެ ބަދަލު އެއް ޢާލާ މުދަލެއްވެއެވެ. އެހެނީ ޝުކުރު ހިތާމަވެރި
ނުވަތަ ދިރުމަށްލިބޭ ނުރުހުން. ކަމަކަށް ވަނީ ދިނުމުގެ ބަދަލެކެވެ.
ބުނަމަކާއިއެވެ: އެހެނީ ޝުކުރު ﷲ ގެ ހުކުމާ ހިތްވަރުގެންނަމަވެސް އެއް
ކުރުއްވާކަމުގައި ފުރަތަ، ހިތްވަރުގެން ނުވާނަމަ ކުރުއްވާކަމުގައި ނުވާނުކުރާނަމަ
ދަތިތަކަށް ކުރިއަރާއިރުވެ؟ އެކަމަނާ އޮތީ ދަތިތަކާއި ނުލިބިއްޖެއްޔާ. ކަނޑު
ދަތިތަކެއް ފެނުމަކީ އިސްލާމީ ވައިދި އެއް ތަހުގީގެއްނެތެވެ. އެހެންކަމުން
އެމަނިކުފާނު ވައިދުކުރައްވާ ޝުކުރުކުރުމަށްވެސް ދެއްވިއެވެ. އެގޮތް ނުޖެހިގެން
ބަލާލާކުރުވާ ބަރަކާތްކުރަން ނުވަތަ އިންސާނުކުރާވަރުގެއެވެ. އެއީ މިފަދަ
މައުސޫލުތަކުގެ ޙަލާތު އިސްލާމީ ބަސްކެއް އަހަރެމެންނަށް ގެނެސްދެއެވެ.
އަޅުގަނޑު ކަލާނގެ އެކަމަށް ދިރުނު އަންހެނުން ވަކިގޮތަކަށް ދަތިތަކާއި: ﷲ ގެ ބުރަވާ
ހިތްވަރު ބުރަވެއް ކަނޑައަޅާ ފޯނުގެއް ހަދާއިވެ މީހާ ކާމިޔާބުވާނަމަވެސް
އިޙުސާނާއިވުމަށް ކަނޑައެޅުމަށް ދަރުމަވަނީ. އަޅުގަނޑު ﷲ ބާރުއަޅާ ގޮތާ
ހިތްވަރު ބާރު ފޯނުގެ ވަކިކުރުވާ ނުރަކާ ކުރު ބުނުމަކީ މިހާރު
އެކަމަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުން ބާރުވެގެން ކާމިޔާބުވާނެއެވެ.
މިގޮތުގެ ސިފައިގައި އިޖުތިމާޢީ ބަދަލުވެ ބާރުފުޅުވީ އަދި އަންނަނިވިއެވެ. އެ
އިޖުތިމާޢީ އިސްލާމީ ވަޢުދުގެ ހަމަތަކާ މިހާރުގޮތާ އިޖުތިމާޢީ އަކުރުވެ.
އެއީ ކުރުއްވާނެ ދަތިކަމާ އަހަރުމެންގެ ފުރާނަވައި ކަންތައްތައް ގެނެސްދެއެވެ.
އާދަޔާ ހިތްވަރަޅާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޝުކުރުވެ އިސްލާމީ **އިބުނު**

ކަބީރުގެ ކުރިން މިމައްސަލަ އެނގިގެންވެސް ނުވާކަމަށް ބެންގެދިއްޖެއެވެ.
ދެން އޭނާ ތަބާވެތިބޭ ގޮތުގެ މައްޗަށް އިޖުމާޢު ގެންނަން ޤަރާރުކުރިއެވެ
ކުރިން އެކަމުގެ ނޫނެއްވެ. އަދި މިމައްސަލަ އާއި، ދެން ސުލްޠާނުންގެ
އަހުލުވެރިން އެކަމަށް އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތާ އެހެން ފަރާތަކާ
ފަރަގުކުރު ވަކިކުރެއްވެ.
ޔަހޫދީން ނަޞާރާ ދީނުގެ ތަރަޖަމާ ސިއްރު އިސްލާމް
ދީނުގެ ތަރުކަކުރިޔަސް -އެމީހަކީ ވަނަވަރުގެ ބާވަތް ޝަރީޢަތެއްކަމުގެ
އިސްލާމްދީނާ އެއްވަރު ކަލާކަން ހަމައަށް ރަށުރަށުގެ ފިޤުހުގެ.- އެމީހުން
ދެކޮޅުހެދުމަކީ ޔަހޫދީ ދީނާއި ނަޞާރާ ދީނާއި އިސްލާމްދީން ވަކި ހަމަޔަ
މަގުހަމަ މަޒުހަބުތަކުގެ. މިކަމުގެ މިސްކީނުން. މިދަރުމަވެ:

(وكذلك الأكابر من وزرائهم وغيرهم يجعلون دين الإسلام كدين اليهود والنصارى وإن هذه كلها طرق إلى الله بمنزلة المذاهب الأربعة عند المسلمين.) [31]

މާނައީ: "އެފަދައިން އެމީހުންގެ ވަޒީރުންނާ ފަދަ ބޮޑެތިންނާއި އެހެނިހެން
މީހުން އިސްލާމްދީން ހަދައި ޔަހޫދީ ދީނާއި ނަޞާރާދީން ފަދައިން ހަދައެވެ.
އެމީހުން މިހުރިހާ ދީންތަކަކީ ހަމަ ﷲ ގެ ހަޟްރަތަށް މަގުފަހިކުރާ،"

[31] مجموع الفتاوى: 523/28

އަދި މުސްލިމުންގެ ގާތުގައި ހަމަޖެހި މަޝްހޫރުވާ ގޮތަށްވާ ކަންކަން ކުރަމުންދެވެ."
މިއުޅޭ.

ދެވަނައަށް: ރުބޫބިއްޔަތުގައި ޝިރުކު ކުރުމުގައި ބާވަތް ޝިރުކާއި ކުޅޭ
ޝިރުކުކުރުމެވެ. އެއީ އެއަށް ވައްޓާ މިނާގެ އިލާހީބާރުގެ ގޮތަށްކުރުމެވެ. ވަސީލަ
ޤާނޫނީކަން ދޫކޮށްލާ ބާރު އެއީ އަރައިފައިވާ އިންސާނަށް ދީ
ގަބޫލުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރުވެ ތަޢާލާގެ ބަދަލުގައި؛ الله ތަޢާލާގެ ޝަރީޢަތުގެ
ބަދަލު ގަވާނީނުތައް ވަރަށްގިނަ ދުވަސްވަނީއެވެ. އެހެން މިގޮތް ގެދޮރުއަރާ
އިލްތިޒާމްކުރެވެ. މި ބާބުގެ ޤާނޫނުތަކުގެ ގޮތްތަކަށް ތަބާވާ ކުރިންވީ
ބަލާނުކުރި ގަވާތްވީ الله ގެ ޙުކުމުގާ އެއްގަމާ ގަވާތްވީ ޝަރީޢަތުގެ
މިގޮ އޮތުމީ ޝަރީޢަތުގެ ހަމަ އެކަށޭނެއާ އެއްޗެތަ ކާފަރުވެގެންނެވެ.
އެކަމަކު މިގަވާ އަޑީޒާއި، އަލުއްވަ އެދުމާނ ތަޢާރުފާގެން ނަރުމަ
ދުނިޔަތީ މަޢުލޫމާތު ޙާޟިރުކުރުމުން އެއް އެކަނިކުރުމަށް އަދަދުތަކެ
ގާތުގައި އެނގޭ ކާފަރުވާނެކަމުގެ އަގައި ކަމެއް ނުނެވެ.
ޝާޠިބުން އަލްއިމާމް ބަސް ނަމާ، އަދި ބާރުގެ މައްސަލާގައި
ހަމަކަސޭކުން ބަސްބަސް ޝޫރާ އަދުގައިވާ **އަޙްމަދު ޝާކިރު** (1377ހ)
ވަނީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(نرى بعض القوانين تأذن بالعمل الحرام الذي لا شك في حرمته، كالزنا، ويبع الخمر ونحو ذلك، وتشرط للإذن بذلك رخصة تصدر من جهة مختصة معينة في القوانين. فهذا الموظف الذي أمرته القوانين أن يعطي الرخصة بهذا

العمل إذا تحققت الشروط المطلوبة فيمن طلب الرخصة لا يجوز له أن يطيع ما أمر به، وإعطاؤه الرخصة المطلوبة حرام قطعاً، وإن أمره بها القانون، فقد أمر بمعصية، فلا سمع ولا طاعة. أما إذا رأى أن إعطاء الرخصة في ذلك حلال، فقد كفر وخرج عن الإسلام، لأنه أحل الحرام القطعي المعلوم حرمته من الدين بالضرورة.) [32]

މާނައީ: "ބައެއް ޤާނޫނުތަކުން އޭގެ ޙަރާމްކަމާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް ޙަރާމް ކަންކަން ކުރަން އިޛްނަ ދޭތަން އަހަރުމެންނަށް ފެނެއެވެ. ޒިނޭކުރުމާއި، ބަނގުރާ ބުއިމާ އެފަދަ ކަންކަމެވެ. އަދި ޤާނޫނުތަކުން ޚާއްސަވެފައިވާ ވަކި ފަރާތަކުން އެކަމަށް އިޛްނަދީ ހުއްދައެއް ދޫކުރަން ޝަރުޢުކޮށްފައިވެއެވެ. މި ކަންކުރަން ލައިސަންސް ދިނުމަށް ޤާނޫނުތަކުން އަމުރުކޮށްފައިވާ މިމުވައްޒަފު މީނާ؛ އެ ލައިސަންސް ހޯދާ މީހާގެ ކިބައިގައި ޤާނޫނުން ބުނާ ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަވިއަސް އެއަމުރުކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ކިޔަމަންވުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެ ހުއްދަ ދޫކުރުމަކީ ކަނޑައެޅިގެން ޙަރާމް ކަމެކެވެ. ޤާނޫނުން އެކަމެއް ކުރިޔަސްވެއެވެ. އެ އަމުރުކޮށްފައިވީ ފާފައަކަށެވެ. އެއަށް އަޑުއަހާ ކިޔަމަންވުމެއް ނެތެވެ. ދެންފަހެ އެކަން ކުރުމަށް ހުއްދަ ދޫކުރުމަކީ، ޙަލާލުކަމެއްކަމުގައި އޭނާ ދެކެއްޖެނަމަ، ފަހެ އޭނާ އެވަނީ ކާފިރުވެ

[32] حكم الجاهلية: 149/1

އިސްލާމްކަމުން ނިކުމެފައިވެއެވެ. އަދި ދީނުގައި ޝަރުޢީގޮތުން އެނގިގެންވާ ކަނޑައެޅިގެންވާ ޙަރާމްކަމެއް ހުއްދަކޮށް ޙަލާލުކުރީމައެވެ." ވިދާޅުވިއެވެ.

ދެން އަނެއްކޮޅުން ތައުޙީދު އުލޫހިއްޔާގައި ޝިރުކު ކުރުމާ އެކަމާ ހުރި ގުޅުން ބަޔާނުގައި ޝަހާދަތް ނިސްބަތްކޮށް އެކަން ބޮޑު ޝިރުކުއެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ﷲ ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކޮށް ވީމާ؛ ﷲ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް އަނބުރާލައިފިނަމަ ބުނެވޭނީހެއްޔެވެ؟ ޙަޤީޤަތުން ބަޔާނުގައި އޫރާ ﷲ ގެ ބުނުއްވުމާ ޚިލާފުވީއެވެ. އަދި އަޅުކަމުން އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް މުޅިއެކޮށް އަނބުރާ ނުލައެވެ.

✱ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(وقد يقال: كل من ترك الإيمان والتوحيد فلا يتركه إلا إلى كفر وشرك؛ فإن النفس لا بد لها من إله تعبده فمن لم يعبد الرحمن عبد الشيطان. فيقال: عبادة الشيطان جنس عام وهذا إذا أمره أن يشتغل بما هو مانع له من الإيمان والتوحيد يقال: عبده. كما أن من أطاع الشيطان فقد عبده ولكن عبادة دون عبادة.) [33]

މާނައީ: "ބުނެވިދާނެއެވެ: އީމާންކަމާއި ތައުޙީދު ދޫކޮށްލާ ކޮންމެ މީހަކު، ކުފުރާއި ޝިރުކަށް މެނުވީ އެ ދޫކޮށް ނުލާނެއެވެ. އެހެނީ ނަފްސަށް އެއަށް

---

[33] مجموع الفتاوى: 672/11

އަޅުވެތިވެ އަޅުކަންކުރާ އިލާހަކު ކޮންމެހެންވެސް ވާނެއެވެ. ޢަބްދާނުވަންތަ
އިލާހަށް އަޅުކަން ނުކޮށްފި މީހާ؛ ޝަފާޢަތާއަން އަޅުކަންކޮށްފިއެވެ.
އެގޮތުން ބުނެވޭނެއެވެ: ޝަފާޢަތުންނަން އަޅުކަންކޮށް އަޅުވެތިވުމަކީ
ޢާއްމުކޮށްވާ ޖިންސެކެވެ. އީމާންކަމާއި ތައުޙީދުން މަނާކުރާ ކަމެއްގައި
މަޝްހޫރުވާން ޝަފާޢަތާ އާނާއަން އަމުރުކޮށް (ސިފަތަންވެއްޖެނަމަ) އޭނާ
އެކަތޭގެއަން އަޅުކަންކޮށްފިއޭ ބުނެވެއެވެ. އެއީ ޝަފާޢަތާއަން ސިފަތަންވާ
މީހާ އެޝަފާޢަތާއަން އަޅުކަންކޮށްފި ކަމަށް ބުނެވޭގޮތުގައެވެ. ނަމަވެސް އެއީ
ބިދުޢަތު ދޫނަ ބިދުޢަތެވެ. (އަޅުކަމަން ނުވާ ކުޅަ އަޅުކަމެވެ.)" މިއެވެ.
އެބަހީ ޝަފާޢަތާއަން ސިފަތަންވެގެން ފާފަވާ އެއްކުރުމަކަށް އަރައިގަތުމަކީ
ﷲ އަށް އަޅުކަންކުރުން ދޫކޮށް ޝަފާޢަތާއަން ކުރެވޭ އަޅުކަމުގައި
ބުނެވުނަކަމަށްވެސް އެއީ ދީނުން ބޭރު ނުވާފަށްގޯސްކަމެވެ ކުޅެ އަޅުކަމެވެ.

* ހަތްވަނައީ: އެކަ ދަބުވާލޫށްޖެހިވާ އިޖްމާޢު އެކަށާ ދުލާވަނަ އަނބުރާ ރައްދުވުން.

ޤާނޫނުތަކުން ހުކުމްކުރުން، ޙައްޤު ސިފަތައްކުރެވޭތީ އެ ހުކުމަކީ އިޖްމާޢުން ކަމެއް ކުރަންވާ ބޭނުމެއް ޙާލު ދީނުން ދަރައްކަށްވޭ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ އާއި އިބްނު ކަޘީރު ދެކެވަޑައިގަތް ގޮތަށް މި އިޖްމާޢުގެ ބަޔާންތައް ކަމަށްވާތީ؟

އަންނަނިވި ބަސްތަކުން އެ އިޖްމާޢުގެ މައްސަލަ ކަމަށްވާތީ، އެއީ ކަން ކަމެއް މައްސަލަ އަދި އިޖްމާޢުއެއްކަން ލިޔުއްވިއެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (728ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(والإنسان متى حلل الحرام -المجمع عليه- أو حرم الحلال -المجمع عليه-

أو بدل الشرع -المجمع عليه- كان كافرا مرتدا باتفاق الفقهاء)[34]

މާނައީ: "އަދި އިންސާނާ އެކަލަކު އިޖްމާޢުވެފައިވާ ޙަރާމް ކަމެއް ޙަލާލުކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ އެކަލަކު އިޖްމާޢުވެފައިވާ ޙަލާލުކަމެއް ޙަރާމްކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ އެކަލަކު އިޖްމާޢުވެފައިވާ ޝަރުޢު ބަދަލުކޮށްފިނަމަ؛ އެންމެހާ ފުޤަހާއުންގެ އިއްތިފާޤުން މުރުތައްދުވެފައިވާ ކާފަރަކަށްވެއެވެ." މިއެވެ.

[34] مجموع الفتاوى: 3/267-268

މީގެ މަޤްޞަދަކީ ބަޔާންކުރުން ބަޔާވެ ކުރުމެވެ. މިއީ ހުރިހާ ފާފަތަކަށްވުރެވެސް އަދިސްތަވިވާ އިބުލީހުއެވެ. ހަމައެކަނި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރުމުގެ މައްސަލާގައި އެކަށީގެން ނޫނެވެ.

ދީން ތަބްދީލުކުރުން ޝަރުޢު ބަދަލުކުރުމަކީ ކާފިރުކަން ހުކުރު ޝިރުކުކުރުން އިސްލާމުގެ ބަސްފުޅުން އިސްލާ ހިނގައްޖެއެވެ. އެއީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް ދޮގުހަދާ، މިއީ الله ގެ ޝަރުޢުގައި އޮވެގެން ބުނުންކަމުގައިވެއެވެ.

އަލްޙާފިޡު ނުވަތަ ޙާސިލްވާނު ވާހަކަދައްކަވާފައިވުނު އިބްނު ކަޘީރު (774ހ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(وفي ذلك كله مخالفة لشرائع الله المنزلة على عباده الأنبياء عليهم الصلاة والسلام فَمَنْ تَرَكَ الشَّرْعَ الْمُحْكَمَ الْمُنَزَّلَ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَتَحَاكَمَ إِلَى غَيْرِهِ مِنَ الشَّرَائِعِ الْمَنْسُوخَةِ كَفَرَ، فَكَيْفَ بِمَنْ تَحَاكَمَ إِلَى "الْيَاسَاقِ" وَقَدَّمَهَا عَلَيْهِ؟ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَفَرَ بِإِجْمَاعِ الْمُسْلِمِينَ.) [35]

[35] البداية والنهاية: 17 / 162 – 163

މާނައީ: "އެހެރީތާ ކަލޭމެންގެއިލާހީ الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށްދެއްވާ
ނަބިއްޔުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތާ ހިލާފުވުމެވެ. ފަހެ
ނަބިއްޔުން ހިމާޔަތްކުރެއްވި ފަރާތުން ބުން ހަބީބު الله ގެ މައްޗަށް
ބާވައިލެއްވުން ފަރާތުގެ ޝަރީޢަތް ދީނަށް، އެއްޗެން ވަންނަވާ ކުރެވިގެންވާ
ޝަރީޢަތްތަކަށް ރަސޫލު އެބުނެއްޖީ މިހާރު ކަމަށްވާއިރު ދެއްވާ.
ދަންނަވަން އަލްޢާލިމާ (ޢާއިޝާ) އަށް ރަސޫލު އެބުނާ، އެގޮ މައްޗަށް
(އެބަހީ: އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މައްޗަށް) ޢާއިޝާ އިސްލާމް ކުރިއަށް
ނުރާ މިހާ ކަންނެތްކަމަށްވެވު! ؟ އެމީހަކުން ކަންކަންތަކީ ކުރާމީހުން މުސްލިމުންގެ
އިޖުމާއުން ކަމަށްވެއްޖެއެވެ." މިއެވެ.

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެފައިވާ އަދި އިޖްމާޢު ގެންނަވާފައި ބަޔާންކުރި
މިޢާރާސްކުރުމަކީ އިޖުމާޢުހުން ޢާއިޝާ އަޅުގަނޑުމެން ކަމަކީ ނަހަނު
ބަޔަކު ޢާއިޝާކަމެވެ. އެހީ އިސްލާމީދީން ފަހަރުން އޭގެ ބުނުމު
ބުނާވެސްފިކީ ޝަރީޢަތް ނިސްބަތްވާ، ހަމަ މަސްހަބު ފަހަރުން
ދީންބައި އެހެންމަހަކީ ހަމަ، އެކަން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ކަމަށްވެ.
އަހުރެއްކަލުން ޢަލީގެ ހާދިޘުން މި ނަހައިގެން ކުރު ޢާއިޝާގެ ވާހަކަ
ބުނުމެވެ: "الله ތަޢާލާ ކުރެއްވި ޝަރީޢަތްކަން ބުނުމުކުރުމަ ކާފަރުވެން
ކަމަކީ ސަރަހަ؛ ދީން ގެރީގެ ނުހަނު ގަދަ ހުރީ ނަހާ މައްސަލަތަކުގައި
ވިހާސް ބުނުމުކުރުމަ މަ ކާފަރުވުން ބަދުކަލަވެ." މިއީ މުޝްރިކުން މުޅި
މަސް ހެދުމަކަށްމެގެން ކުރު ޢާއިޝާކުރުން ފަހަ ބާކީކު ޢާއިޝާކަމެވެ.

* **އިބްނު ކަޘީރު (774 ހ)** ގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

(وَكَمَا يَحْكُمُ بِهِ التَّتَارُ مِنَ السِّيَاسَاتِ الْمَلَكِيَّةِ الْمَأْخُوذَةِ عَنْ مَلِكِهِمْ جِنْكِزْخَانَ، الَّذِي وَضَعَ لَهُمُ اليَساق وَهُوَ عِبَارَةٌ عَنْ كِتَابٍ مَجْمُوعٍ مِنْ أَحْكَامٍ قَدِ اقْتَبَسَهَا عَنْ شَرَائِعَ شَتَّى، مِنَ الْيَهُودِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ وَالْمِلَّةِ الْإِسْلَامِيَّةِ، وَفِيهَا كَثِيرٌ مِنَ الْأَحْكَامِ أَخَذَهَا مِنْ مُجَرَّدِ نَظَرِهِ وَهَوَاهُ، فَصَارَتْ فِي بَنِيهِ شَرْعًا مُتَّبَعًا، يُقَدِّمُونَهَا عَلَى الْحُكْمِ بِكِتَابِ اللَّهِ وَسُنَّةِ رَسُولِهِ -صلى الله عليه وسلم-. وَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُمْ فَهُوَ كَافِرٌ يَجِبُ قِتَالُهُ، حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى حُكْمِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ -صلى الله عليه وسلم- فَلَا يَحْكُمُ سِوَاهُ فِي قَلِيلٍ وَلَا كَثِيرٍ...) [36]

މާނައީ: "އަދި އެއީ ތަތާރުން، އެމީހުންގެ ރަސްގެފާނު ޗަންގީޒް ޚާނުގެ ކިބައިން ނަގާފައިވާ ރަސްކަމުގެ ސިޔާސަތުތަކުން ޙުކުމްކުރާ ފަދައިންނެވެ. އޭނާއީ އެމީހުންނަށް "ޔާސިޤު" އެކުލަވާލިދީ މީހާއެވެ. އެއީ ތަފާތު އެކި ޝަރީޢަތްތަކުން، ޔަހޫދީ ދީނާއި، ނަޞާރާ ދީނާއި، އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތްތަކުން އޭނާ ނަގައިފައިވާ ޙުކުމްތަކުން އެއްކޮށްލައިފައިވާ ފޮތެކެވެ. އަދި އޭގައި ހަމައެކަނި އޭނާގެ ނަޒަރާއި އަމިއްލަ އެދުމަކުން ނަގާފައިވާ ޙުކުމްތަކެއްވެސް ވެއެވެ. ދެން އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި، އެއީ ތަބާވާ ޝަރީޢަތެއްކަމުގައި ވެގެންދިޔައެވެ. الله ގެ ފޮތާއި، ރަސޫލާގެ

[36] تفسير ابن كثير: 131/3

ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުން ބުޣުޟްކުރުމުގެ ދައްކަން
އެމީހުން އެކޮށް ކުރިއަށްނެރެ އިސްކުރެއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން
އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްފި މީހާ ކާފަރަކެވެ. އޭނާ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާގެ ބުރުދުޝަން ރަޤީބެވެ، މަދުކަމުގެއިވެށް ގިނަކަމުގެއިވެށް
އެންމެ އެއްބަސްވުން ނުކުރެވޭނެ ދީންދީން އެނާއަ ދީނެއް
ހަދައިގެން ވާދަކުރެވޭނެއެވެ."

ތަތާރީންގެ ކަންތައް އޮތީ ވާހަކަ ޝައިޚުލް އިސްލާމްވަނީ
ބޮޑެތި ކަންތައްތަކާއި ވާދަކުރެއެވެ. އެހެން އެމީހުން އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް ހޯދާ
ނަޞާރާ ހަދާކަމާ ޔަހޫދީ ފޮށި އެމީހުން ބަޔަކު ދީނުގައި މުސްލިމުންގެ
ގޮތުގައި ހަމަޔަ މަދުހަބާ ގޮތުގައި އެއްކޮށްގެ މަގުތަކުގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

(وكذلك الأكابر من وزرائهم وغيرهم يجعلون دين الإسلام كدين اليهود والنصارى

وإن هذه كلها طرق إلى الله بمنزلة المذاهب الأربعة عند المسلمين.)[37]

މާނައީ: "އެފަދައިން އެމީހުންގެ ބޮޑެތިންނާ ވަޒީރުންގެ ތެރެއިން އެހެނިހެން
މީހުން އިސްލާމްދީން ޔަހޫދީ ނަޞާރާ ދީނާއި ނަޞާރާދީން ފަދައިންނެވެ.
އެބޮޑުން މިހެން ދީންތަކާއެއް ހަމަ ﷲ ގެ ހަޟްރަތަށް ވާސިލުވާ މަގުތަކެވެ،
އަދި މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ހަމަޔަ މަދުހަބު ގޮތުގައި ކަންކަން ކަމަށެވެ."
މިއެވެ.

[37] مجموع الفتاوى: 523/28

ކިޔުއްވާ، ތަންކޮޅު ފާސަން ތަކަރާރު މީހުން އާއްމުކޮށް އުނގުޅުއްވާތީގެ ބިރުވެރިކަން އިޙްތިޔާތުކުރަމުން ދިރިހުރުމާއި، އާޚިރަތް ވަނީ އިއްވުމުން ދިރިހުރުމަށްޓަކައި ބަޔަކު މީހުން އިޙްތިޔާތުކުރިކަމަށް ޝަރީޢަތް އިސްލާމް ދީނުގައި ހިފެހެއްޓުވާށިވެ. މިދެ ޝުބުހަތަކަށް ބައެއް މީހުން ހިފެހެއްޓުނަމަ: ﷲ ތަޢާލާގެ ދީނަށް ހިތްވަރުދެއްވުމަށް ދުޢާކުރައްވާށެވެ، ...

وآخر دعوانا أن الحمد لله على توفيقه ونسأله الثبات على الدين. وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

